

SELETUSKIRI

Haridus- ja teadusministri käskkirja „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse meetme “Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle- euroopalistes teadusalgatustes” tegevuses “Teaduse rahvusvahelistumine, mobiilsuse ja järelkasvu toetamine „Mobilitas Pluss“” eelnõu juurde

I SISSEJUHATUS

Käskkirja eelnõuga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Kasvuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus“ meetme „Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle-euroopalistes teadusalgatustes“ tegevuse “Teaduse rahvusvahelistumine, mobiilsuse ja järelkasvu toetamine“ (edaspidi *meetme tegevus*) eesmärkide elluviimist.

Käskkiri kehtestatakse perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus § 16 lõike 1 alusel.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi teadusosakonna peaekspert Ursula Tubli (7350 316, ursula.tubli@hm.ee), SA Eesti Teadusagentuuri teadusprogrammide osakonnajuhataja Oskar Otsus (731 7350, oskar.otsus@etag.ee), Haridus- ja Teadusministeeriumi tõukefondide osakonna peaekspert Anastassia Vrabi (7350 230, anastassia.vrabi@hm.ee) ja tõukefondide osakonna peaekspert Jaak Kask (7350 319, jaak.kask@hm.ee). Toetuse tingimuste väljatöötamisse on kaasatud koostööpartnereid teadus- ja arendustasutustest ja SA-st Archimedes (rakendusüksus).

II Tegevuse taust

Üha enam peetakse oluliseks rõhutada teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitikate tähtsust majanduse struktuursete muudatuste võimaldajana ja soodustajana, majanduse konkurentsivõime tõstjana ja ühiskonna eduka toimimise toetajana. Edukas ja konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus on rahvusvaheline ja sektoriteülene. Teadus- ja arendustegevuse maht ja kvaliteet Eestis on kasvanud kiiresti avalikus sektoris, kuid veelgi kiiremini erasektoris, nii et Eestis on jõudnud teadus- ja arendustegevuse rahastamise kasvu kiiruse poolest esirinda kogu maailmas ning seda kajastavad autoriteetsed OECD ja Euroopa Liidu allikad. Kasvanud on Eestis töötavate välisteadlaste osakaal ning huvi Eestis tehtava teaduse vastus. 2013. a töötas kasumitaotluseta institutsioonides 393 välisteadlast, kellest 164 olid pärit kolmandatest riikidest. Välisteadlaste koguarv on viimase 10 aasta jooksul pidevalt kasvanud. 2004. aastal töötas Eestis üksnes 58 välisteadlast¹, 2013. aastal kasvas välisteadlaste koguarv 12%. Välisteadlaste Eestisse meelitamisel on oluliseks panuseks personaalset tüüpi uurimistoetuste väljastamine töötamiseks Eesti teadus- ja arendusasutustes (*edaspidi* TA asutused) ning ka Eesti teadlaste rahvusvahelised koostöövõimalused, mis tõstavad Eesti teaduse nähtavust, atraktiivsust ning avatust.

¹ T&A statistikatöö raames loetakse asutustes töötavaid välisteadlasi üle alates 2004. aastast.

Kuid nii rahastamise mahtudelt *per capita* kui enamlevinud kvaliteedi indikaatorite järgi jääb Eesti teadus- ja arendustegevus alla Euroopa Liidu keskmistele näitajatele - Eesti osalus 7. raamprogrammi teaduse ja tehnoloogia tiptasemega seotud Euroopa Teadusnõukogu (*European Research Council, edaspidi ERC*) grantides (alla 0,1% versus >0,45% raamprogrammis kokku), FET (*Future and Emerging Technologies*) konsortsiumites, rahvusvahelistes ülikoolide pingeridades (peale 400. kohta). Kõige selgemalt tuleb see esile Euroopa Komisjon 2013. a Innovatiivse Liidu seire raportist riikide kaupa: teaduse ekstsellentsuselt (kvaliteedilt) hõivab Eesti alles 19. positsiooni, jäädes Euroopa Liidu keskmisele alla ligi kahekordselt. Samuti jaotub kvaliteetne teadus ja kõrgharidus (mis määrab teadus-, arendus- ja innovatsioonivõimekuse) Euroopas riikide vahel geograafiliselt ebahühtlaselt, jättes suure osa, sh uuemate liikmesriikide, potentsiaali kasutamata. Eesti positsioon EL ühistes initsiatiivides osalemisel ning EL kollektiivsest kompetentsist osasaamisel on tagasihoidlik. Süvendada on tarvis ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd, et aidata kaasa rahvusvahelise konkurentsivõime parandamisele. EL struktuuritoetuste eesmärk teadus- ja arendustegevuses ongi selliste ebavõrdsete olukordade leevendamine ja võimekuse tõstmine, aga ka see, et Eesti positsioon rahvusvahelises T&A süsteemis ei langeks.

Rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline Eesti teadus- ja arendustegevus on eeldus, et meie teadussüsteem saaks tulemuslikult panustada ka Eesti ühiskonna ja majanduse väljakutsete lahendamisse ja luua võrdse partnerina kaasa rahvusvahelises teadus- ja innovatsioonialases koostöös, panustades „Euroopa 2020“² ja „Konkurentsivõime kava „Eesti 2020““ eesmärkide saavutamisse. Tegevuse kavandamise taust ja vajadus tuleneb siseriiklikest prioriteetidest ja valdkondlikest probleemkohtadest, mida käsitlevad põhjalikult riiklikud strateegiad ja arengukavad. Riiklike strateegiate ja arengukavadega, mille täitmisse tegevus panustab, seoseid on käsitletud seletuskirjas tegevuse eesmärkide kirjelduses allpool punktis I.II ja punktis 4.

Tegevus vastab 2015. aastal uuendatud „Konkurentsivõime kava „Eesti 2020““³ tegevuskavale ning Euroopa Komisjoni poolt 2014. ja 2015. aastal antud riigipõhiste soovitustele: *“Veelgi tõhustada teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide prioriseerimist ja spetsialiseerimist ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd, et aidata kaasa rahvusvahelise konkurentsivõime parandamisele”*⁴, mis sisuliselt kordab 2013. a riigipõhises soovituses öeldut. Vähendades sügavalt ebahühtlast teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni kvaliteedi ja tulemuslikkuse (*performance*) jaotumist “vana” ja “uue” Euroopa vahel, vastab tulemus täielikult Euroopa Regionaalarengu Fondi üldisele eesmärgile. Tegevuse tulemus aitab kaasa Innovatiivse Liidu, „Euroopa 2020“ reformikavade, Euroopa Teadusruumi väljaarendamise, Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia „Teadmistepõhine Eesti 2014–2020“ ning EL lipuiniitsiatiivi Horisont 2020 ees seisvate ülesannete täitmisele ja eesmärkide saavutamisele.

I.II Tegevuse eesmärk

Toetuse andmise eesmärgiks on tõsta eelkõige Eesti teaduse, aga ka kõrghariduse rahvusvahelist nähtavust, sh ka erasektoris, Eesti atraktiivust õpi- ja teadustegevuse sihtriigina, tugevdada Eesti teadlaste ja teadust tegevate asutuste ja ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet, toetada riikidevaheliste teadusorganisatsioonide ja –võrgustike poolt Eesti teadusasutustele ja ettevõtetele pakutavaid võimalusi koostöök, sh läbi sünergia Horisont

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>

³ https://riigikantselei.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eesti2020_08.05.2014_kodulehele.pdf

⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/csr2015_estonia_et.pdf

2020 meetmetega ning avardada riigi, TA asutuste, kõrgkoolide, ettevõtete, üliõpilaste ja akadeemilise personali rahvusvahelise koostöö ja enesetäiendamise võimalusi läbi sektoritevahelise ja rahvusvahelise mobiilsuse ning koostöövõimaluste parandamise. Tegevus on kooskõlas nutika spetsialiseerumise strateegilise raamistiku põhimõtetega toetatavates tegevustes, kus asjakohane.

Vajalik on toetada riigi, TA asutuste, kõrgkoolide, ettevõtete ja akadeemilise personali rahvusvahelise koostöö ja enesetäiendamise võimalusi, aga ka valdkondlike ministeeriumite võimekust teadus- ja arendustegevust oma valdkonnas korraldada ja juhtida. Rahvusvahelise töökeskkonna loomine ja tagamine on möödapääsmatu, et Eesti kõrgkoolid oleksid heaks kõrghariduse omandamise ning Eesti TA asutused heaks teaduse tegemiseks kohaks nii eestlastele kui välisriikide kodanikele. Et Eesti saaks osa rahvusvaheliste ühisalgatuste tulemustest ja et Eestil oleks paremad väljavaated rakendada neid oma majanduse ja ühiskonna hüvanguks, tuleb saavutada tihedam seos Euroopa teadus- ja kõrgharidusruumiga ning võimendada Horisont 2020 algatustes osalemist.

Eesti ettevõtjatele ja TA asutustele peavad olema kättesaadavad maailma uusimad teadustulemused, avatud koostöövõimalused ja taristu. Integreeritus rahvusvaheliste innovatsioonivõrgustikega loob Eesti ettevõtetele ning TA asutustele eeldused saada rahvusvahelisi kõrgtehnoloogilisi tellimusi. Tegevuse tulemusena saab Eesti olema atraktiivne koht TA tööks, teadlasränne on kasvanud ja tasakaalustatud, lisaks välisriikide Eestisse toomisele toetatakse ka välisriikides teadustööd teinud eestlaste võimalusi tagasipöördumiseks Eestisse. Tegevus toetab teadlaskarjääri populaarsuse ning teadlaste ja inseneride osakaalu kasvu erasektoris. Sisulisi tegevusi toetavad Eesti teaduse rahvusvaheliseks turundamiseks planeeritavad tegevused ja ETag-i Brüsseli büroo tegevusspektri fokuseerimine.

Tegevuse eesmärk on kooskõlas rakenduskava punkti 2.4.3.1. kirjeldusega „Teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumine, mobiilsuse ja järelkasvu toetamine“: „Selle raames nähakse ette mobiilsustoetused üliõpilastele, õppejõududele ja teadlastele (sh nii piiriülese kui ka sektoritevahelise koostöö soodustamiseks ja õpingute toetamiseks). Samuti toetatakse doktorantuuri läbimist koostöös ettevõtete ja avaliku sektori asutustega ning järeldokteereid. Toetatakse tippteadlaste Eestisse toomist ning nende uurimisgrupe, luuakse tingimused kiireks mobiilsuseks; värbamisprotseduurid on avatud, läbipaistvad ja oskustel põhinevad. Võimalusel ja vajadusel toetatakse ka rahvusvahelistel tipptasemel konkurssidel (sh nt ERC) kõrgele kohale jõudnud, kuid mitterahastatud, uurimistoetuse taotlejate kavandatud uurimustöö elluviimist Eestis.

Toetatakse Eesti osalemist Euroopa Teadusruumi, Innovatiivse Liidu ja Horisont 2020 programmilistes algatustes ja teistes partnerlustes ning eelduste loomist nende siseriiklikuks rakendamiseks ja vastuvõtmiseks (sh ERA Chair, teaming-twinning, ERA-NET, JPI, JTI, art 185 ja 187 partnerlused, EITi teadmiste ja innovatsioonikogukonnad jt), teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelist turundust.

Rahvusvahelistumise toetamisel on eesmärgiks saavutada sünergia ELi fondide ning Horisont 2020 meetmete vahel, sh rakendada COFUND skeemi võimalusi (nt mobiilsusskeemide juures). Oluline on ära kasutada riikidevaheliste teadusorganisatsioonide ja –võrgustike poolt Eesti teadusasutustele ja ettevõtetele pakutavad võimalused koostööks. Samuti toetatakse regionaalset teaduskoostööd Balti ja Põhjala ühisruumis (sh ELi Läänemere strateegia ning Balti riikide haridus- ja teadusministrite 2012. a teadus- ja kõrgharidusalasest kokkuleppes tulenevate eesmärkide täitmiseks). Rahvusvahelise

teaduskoostöö arendamisel kolmandate riikidega (sh Aasia ja Ida-partnerluse riigid) järgitakse ELi prioriteete ja Eesti arenguvajadusi.“

Rakendusplaanis nimetatud toetatavad tegevused ja eesmärgid, mis puudutavad kõrgharidust, kaetakse toetuse andmise tingimustega „Kõrghariduse rahvusvahelistumine, mobiilsuse ja järelkasvu toetamine „Dora Pluss“, mis on paralleelselt käesoleva eelnõuga ettevalmistamisel.

Osa „Mobilitas Pluss“ tegevusi toetati ühel või teisel viisil perioodi 2007-2013 vahenditest, kuid perioodil 2014-2020 on rõhk tegevuste sihistamisel, et täita seatud eesmärgid. Näiteks järel doktorite toetuse väljastamisel fokuseerimine Eesti TA asutustesse tööle asumisele, mitte välisriigi TA asutustesse järel doktorite toetuste väljastamisele, annab võimalus tegevuse elluviimisele ETAg-ile taotleda täiendavaid vahendeid Marie Skłodowska-Curie COFUND-ist, et seeläbi kasvatada oluliselt järel doktorantuuri läbimise võimalusi. Oluline on juba tõe fondidest rahastatavate tegevuste planeerimisel arvestada võimalikult laialdaselt teiste riiklike või EL rahastusallikate eesmärgid ja võimalusi ning panna need koostöös toimima. Samuti pööratakse senisest enam tähelepanu võimaluste loomiseks välisriikides kogemusi omandanud Eesti teadlaste Eestisse tagasipöördumiseks.

Lisaks on tegevuse raames plaanis toetatavad tegevused, mis on uudse iseloomuga ning mis on otseselt seotud raamprogrammiga Horisont 2020. Tegemist on kas tegevustega, mis tulenevad Euroopa Teadusruumi ja Horisont 2020 eesmärkidest või tegevustest, mille puhul Euroopa Komisjon eeldab, et liikmesriigid panustavad eesmärkide täitmisesse struktuurivahenditega. Uute tegevuste hulgas on ka neid, mis motiveerivad Eesti teadlasi rohkem riskima ja panustama võimalustesse taotleda teadustöö grante EL vahenditest nagu nt ERC grante. Oluline on suurendada Eesti teadlaste kogemusi rahvusvaheliste grantide taotlemisel, mis omakorda aitaks tõsta ka kodumaiste granditaotluste taset.

I.III Seosed teiste rakenduskava meetmete ja tegevustega

Kõige tugevamad seosed võib välja tuua viie perioodil 2014-2020 kavandata meetme tegevusega.

Meetme „Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle-euroopalistes teadusalgatustes“ tegevus „Kõrghariduse rahvusvahelistumine, mobiilsuse ja järelkasvu toetamine „Dora Pluss““, mille raames nähakse ette mobiilsustoetused doktori- ja magistriõppe üliõpilastele teaduskoostöö soodustamiseks ja õpingute toetamiseks. Toetatakse ka suveülikoolide läbiviimist Eesti kõrgkoolide poolt ning kõrghariduse rahvusvahelist turundust. Kõrghariduse turunduse tegevused *Study in Estonia* katuse all peavad käima käsikäes Eesti teaduse turundamisega *Research in Estonia* ja laiemalt Eesti brändi planeeritavate tegevustega ja kontseptsiooniga. Kuna tegevused asetsevad ühes meetmes planeeritakse kahele tegevusele ühine nõukoda, et tegevusi enam omavahel seostada ning fookuste ja vahendite planeerimist ühiselt käsitleda.

Meetme „Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle-euroopalistes teadusalgatustes“ tegevus „Teaduse tippkeskuste toetamine“. Mitmed „Mobilitas Pluss“ tegevused täiendavad tippkeskuste toetusskeemi rahvusvahelistumise, mobiilsuse ja järelkasvu osas ning võimaldavad kaasata täiendavaid vahendeid väljastpoolt Eesti riigieelarvelisi või tõe fondidest vahendeid. Samuti võivad sarnaselt antud tegevusega TA asutused tippkeskuste vahendite toel soodustada teadlasmobiilsust ning rahvusvahelist koostööd.

Meetme „Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine ja osalemine üle-euroopalistes teadusalgatustes“ tegevus „Institutsionaalne arendusprogramm TA asutustele ja kõrgkoolidele“. Tegevuse raames toetatakse TA asutuste ja kõrgkoolide terviklikke arendusplaanide struktuursete muutuste korraldamiseks, vastutusvaldkondade ja asutuste põhikirjaliste valdkondade tugevdamiseks ning vastava õppe ja teadustegevuse kvaliteedi arendamiseks, rakendusuringute võimekuse tõstmiseks, teenuste väljaarendamiseks ettevõtluskoostöö laiendamiseks, õppe- ja teaduse aparatuuri kaasajastamiseks ning avamiseks ettevõtluskoostööle, doktoriõppe toetamiseks ja muude asutuste strateegiliseks arenguks vajalikeks tegevusteks. Kõiki infrastruktuuri investeeringuid käsitletakse kooskõlalises teadus- ja õppetegevuse kvaliteedi ja inimressursi arendamise tegevustega. Institutsionaalne arendusprogramm on mõeldud asutuse terviklike arendusplaanide toetamiseks. „Mobilitas Pluss“ tegevustega võib esineda teatavaid kokkupuuteid nt seoses teadustöö kvaliteedi arendamise tegevuste, koostöö edendamise tegevustega ettevõtlussektoriga, asutuste personalipoliitika planeerimisega, ent „Mobilitas Pluss“ toetatavad tegevused on suunatud eelkõige kas personaalset tüüpi uurimistoetuste väljastamisele või siis sünergia loomisele Horisont 2020 tegevustega.

Meetme „TA&I süsteemi kohaliku sotsiaalmajandusliku mõju suurendamine ja nutikas spetsialiseerumine kasvualade arendamiseks“ tegevus „TA programm nutika spetsialiseerumise kasvualdkondades“ (rakendusuringute toetamine nutika spetsialiseerumise kasvualdkondades). Tegevus keskendub otseselt nutika spetsialiseerumise kasvualade rakendusuringute toetamisele. Toetatakse kasvualdkondades ülikoolide ja TA asutuste koostööd ettevõtete suure lisandväärtusega toodete ja teenuste arendamisel ning rakendusuringute läbiviimist. Rahastatakse teadusasutusi, ülikooli ja kõrgkooli ettevõtjatele vajalike uuringute ja tootearenduse läbiviimiseks. Lisaks võib ette näha kasvualade spetsiifilisi toetusmeetmeid, mis kujundatakse erilahendustena vastavalt kasvualade vajadustele. Tegevus on märksa kitsama fookusega, keskendudes vaid kasvualadele ja rakendusuringutele. Antud tegevuse toetatavate tegevuste puhul on rõhuasetus eelkõige teaduse rahvusvahelistumisel ning üksikteadlaste või teadusgruppide teadustööl ning karjäärivõimaluste mitmekesistamisel, mitte rakendusuringute toetamisel.

Meetme „TA&I süsteemi kohaliku sotsiaalmajandusliku mõju suurendamine ja nutikas spetsialiseerumine kasvualade arendamiseks“ tegevuse „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine „RITA““. RITA eesmärk on soodustada ühiskondlike väljakutsete lahendamist läbi rakendusuringute toetamise ja toetatakse Eesti osalust Euroopa Liidu ja Euroopa Teadusruumi sotsiaalmajanduslike eesmärkidega teadustegevuse ühisalgatustes, mis sarnaselt Mobilitas Plusse peavad olema kooskõlas Eesti Euroopa Liidu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (*edaspidi* TAI) partnerlustes osaluse strateegilise raamistiku alusel koostatud osaluskavaga.

I.IV Väljumisstrateegia

Planeeritavad tegevused ei vaja eraldi välisjumisskeemi. Tegevused kas loovad täiendavaid võimalusi riigieelarvest teaduse rahastamiseks (nt personaalsete tüüpi uurimistoetuste väljastamine) või toetavad teadlasi ja TA asutusi, et neil oleks võimalik osaleda Horisont 2020 programmilistes algatustes. Tegevustesse kaasatud teadlastel on võimalus osaleda tegevuse lõppedes uutel grandikonkurssitel, mida rahastatakse kas riigieelarvest või EL teadusuringute ja innovatsiooni raamprogrammist. Eesti teaduse välisturundamises on oluline viia läbi tegevusi, mis viiksid Eesti tuntuse uuele tasemele nii, et osasid tegevusi, mida hetkel on tarvis täiendavalt rahastada, enam tulevikus eraldi rahastada ei ole tarvis ning luua

keskkond, mis peale abikõllikkuse perioodi lõppu end taastoodaks ning Eesti teaduse turundamine saaks osaks Eesti brändist.

Spetsiaalne väljumisstrateegia meetme tegevuse tasemel ei ole seetõttu vajalik. Oluline on aga väljumisstrateegia kogu teadus- ja arendussüsteemi rahastamisel, et struktuuritoetuste toel loodav jääks püsima ning sellest saadav mõju oleks maksimaalne. Teadus- ja arendustegevuse riiklik rahastamine peab kasvama teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias „Teadmistepõhine Eesti 2014–2020“ kavandatud tempos, mis tagab ka „Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ sihteesmärgi täitmise, s.t. tuleb saavutada teadus- ja arendustegevuse riikliku rahastamise tase 1% SKP-st aastaks 2015, ning säilitada seda taset, milleks on vajalik teadus- ja arendustegevuse riikliku rahastamise kasv proportsionaalselt SKP kasvuga. Et Eesti positsioon rahvusvahelises T&A süsteemis (sh Euroopa Teadusruumis) ei langeks, on vajalik T&A ja innovatsioonisüsteemi tasakaalustatud areng.

II EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

Eelnõu koosneb 20 punktist, millega nähakse ette toetuse andmise tingimused ja toetuse andmise menetlusnormid, toetuse saaja kohustused ning elluviija ja rakendusüksuse õigused ja kohtustused. Punktid jagunevad järgmiselt:

- 1) Reguleerimisala
- 2) Mõisted
- 3) Toetatavate tegevuste osalised
- 4) Toetuse andmise eesmärk
- 5) Toetatavad tegevused ning nende tulemused
- 6) Tegevuste väljund- ja tulemusnäitajad
- 7) Sihtgrupp
- 8) Partneritele toetuse andmise tingimused
- 9) Nõukoda
- 10) Tegevuste abikõllikkuse periood
- 11) Tegevuste eelarve
- 12) Kulude abikõllikkus
- 13) Toetuse maksmise tingimused ja kord
- 14) Elluviija ja partnerite kohustused
- 15) Tegevuste elluviimise aruandlus
- 16) Tegevuste ja nende elluviimise tingimuste muutmine
- 17) Finantskorrektsiooni mõju tegevuste eelarvele
- 18) Dokumentide säilitamine

1. peatükk Üldsätted

Eelnõu määrab käskkirja kehtestamise aluse, milleks on perioodi 2014-2020 struktuuritoetuste seaduse (edaspidi STS) § 16 lõige 1.

Eelnõu punkt 1 määrab käskkirja reguleerimisala ja esitab konkreetseid seadusandlikud ja rekenduslikud dokumendid, mille alusel käskkiri on koostatud.

Punkti 1 alapunktides 3-7 on toodud riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmise korral järgitavad õiguslikud alused ja seda reguleerivad dokumendid vähese tähtsusega abi antakse komisjoni vähese tähtsusega abi määramise alusel. Vähese tähtsusega abi juures on määrav toetuse summa s.o toetus koos ettevõtjale kõikidest võimalikest allikatest varem antud vähese

tähtsusega abiga peab jääma 200 000 euro piiresse). Seega võib kasutada ühte või teist määrust.

Juhul, kui määrusega antav toetus on riigiabi konkurentsiseaduse § 30 lõike 1 mõistes, siis lähtutakse toetuse andmisel Euroopa Komisjoni määrusest (EL) nr 651/2014 (edaspidi üldine grupierandi määrus) ja konkurentsiseaduse §-st 342 .

Vastavalt üldise grupierandi määruse artiklile 25 nähakse teaduse infrastruktuurile antavat abi ette järgmistel tingimustel:

„1. Teadus- ja arendustegevuse projektidele antav abi on aluslepingu artikli 107 lõike 3 tähenduses siseturuga kokkusobiv ja vabastatakse aluslepingu artikli 108 lõike 3 kohasest teavitamiskohustusest, kui täidetud on käesolevas artiklis ja I peatükis sätestatud tingimused.

2. Teadus- ja arendusprojekti abi saav osa peab olema täielikult liigitatav ühe või mitme järgneva kategooria alla:

- a) alusuuringud;*
- b) rakendusuurimised;*
- c) tootearendus;*
- d) teostatavusuuringud.*

3. Kõik teadus- ja arendustegevusprojektide abikõlblikud kulud peavad olema liigitatud konkreetse teadus- ja arendustegevuse kategooriasse ning olema järgmised:

- a) personalikulud: teadlased, tehnikud ja muu abikoosseis selles ulatuses, mil nad tegelevad konkreetse uurimisprojektiga;*
- b) vahendite ja seadmete kulud sel määral ja sellise ajavahemiku jooksul, mil neid kasutatakse projekti jaoks. Kui vahendeid ja seadmeid ei kasutata projektis kogu nende kasutusea vältel, peetakse abikõlblikuks vaid amortisatsioonikulusid, mis vastavad projekti kestusele ja mis arvutatakse üldiselt aktsepteeritava raamatupidamistava kohaselt;*
- c) ehitiste ja maa kulud sel määral ja sellise ajavahemiku jooksul, mil neid kasutatakse projekti jaoks. Ehitise puhul peetakse abikõlblikuks vaid amortisatsioonikulu, mis vastab projekti kestusele ja mis arvutatakse üldiselt aktsepteeritava raamatupidamistava kohaselt. Maa puhul on abikõlblikud omandi üleminekuga seotud kulud või tegelikult tekkinud kapitalikulud;*
- d) turutingimustel välisallikast ostetud või litsentsitud lepinguliste teadusuuringute, teadmiste ja patentide kulud ning üksnes projekti jaoks kasutatud nõustamisteenuste ja muude sarnaste teenuste kulud;*
- e) täiendavad üldkulud ja muud tegevuskulud, sealhulgas materjali, varustuse ja samalaadsete toodete kulud, mis on kantud otseselt projekti tõttu.*

4. Abikõlblikud kulud teostatavusuuringu puhul on uuringu kulud.

5. Abi osakaal ei tohi ühegi abisaaja puhul ületada:

- a) alusuuringute puhul 100% abikõlblikest kuludest;*
- b) rakendusuurimiste puhul 50 % abikõlblikest kuludest;*
- c) tootearenduse puhul 25% abikõlblikest kuludest;*
- d) teostatavusuuringute puhul 50% abikõlblikest kuludest.*

6. Rakendusuurimiste või tootearenduse puhul võib abi osakaalu suurendada abi ülemmäärani

80 % abikõlblikest kuludest järgnevalt:

- a) 10 protsendipunkti keskmise suurusega ettevõtjate ja 20 protsendipunkti väikeettevõtjate puhul;*

b) 15 protsendipunkti võrra, kui on täidetud üks järgmistest tingimustest:

i) projekt hõlmab tõhusat koostööd

— ettevõtjate vahel, kellest vähemalt üks on VKE, või projekt viiakse ellu vähemalt kahes liikmesriigis või liikmesriigis ja EMP lepingus osalevas riigis ning ükski ettevõtja ei kannaks üle 70 % abikõlblikest kuludest või

— ettevõtja ja vähemalt ühe teadusuuringute ja teadmiste levitamise tegeleva organisatsiooni vahel, mis kannab vähemalt 10 % abikõlblikest kuludest, ning kellel on õigus avaldada oma uuringu tulemused;

ii) projekti tulemusi levitatakse laialdaselt konverentsidel, väljaannetes, avatud juurdepääsuga hoidlates või tasuta või avatud lähtekoodiga tarkvara kaudu.

7. teostatavusuuringute puhul võib abi osakaalu suurendada 10 protsendipunkti võrra keskmise suurusega ettevõtjate puhul ja 20 protsendipunkti võrra väikeettevõtjate puhul.“

Mobilitas Pluss tegevused toetavad teadus- ja arendusasutusi, ettevõtteid, riigiasutusi, kõrgkooli, ja riigi asutatud sihtasutusi, mille tegevuseks on teadus- ja arendustegevus või teadus- ja arendustegevustele tugiteenuste osutamine. Avalik-õiguslike ja riigi teadus- ja arendusasutuste, kõrgkoolide ning sihtasutuste puhul, kes oma põhitegevuse iseloomult tegutsevad avalikes huvides ning riigi poolt eraldatud vahendite toel ei ole riigiabi saajad, kuna tegelevad peamiselt mittemajandustegevusega. Vastavalt Euroopa Komisjoni riigiabi raamistikule on teadusasutuste esmane tegevus mittemajanduslik. „Juhul kui teadusasutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajanduslikuks tegevuseks, võib selle rahastamine jääda tervikuna välja riigiabi eeskirjade reguleerimisalast, kui majandustegevus jääb selgelt kõrvaliseks tegevuseks, s.o. tegevuseks, mis on otseselt seotud peamise mittemajandusliku tegevusega ning mille maht on piiratud“ – antud riigiabi raamistikust pärit põhimõtte kehtib kõigi Mobilitas Pluss partnerite ja lõppsaaajate hulgas olevate avalike teadusasutuste kohta. Kuna eelnimetatud asutused saavad oma tegevusest saadud tulu üksnes reinvesteerida asutuse põhitegevusse (mitte jagada kasumit nt aktsionäride vahel), ei saa nimetatud asutused sellega turul konkurentsieelist. Sellisel alusel töötavad ka riiklikud teaduse finantseerimise instrumendid baasfinantseerimine, institutsionaalne (IUT) ja personaalne uurimistoetus (PUT). Eeltoodust tulenevalt on riigiabi üldjuhul välistatud. Selleks on toodud ka vastav viide punktis 1.3.

Eelnimetatud viide riigiabi sätetele võib tulla kõne alla juhul, kui teadus- ja arendusasutused tegelevad ka majandustegevusega, ehk ei ole saajaprotsendiliselt ette teada, et teadusprojekti läbiviimine hakkab panustama majandustegevusse. Kui teadus- ja arendusasutused taotlevad toetust üksnes mittemajanduslikuks tegevuseks, siis peab see olema selgelt eristatud asutuse võimalikust majandustegevusest ning sel juhul pole tegemist riigiabi andmisega. See on dokumentaalselt tõestatav, et vastavalt riigiabi raamistikule on projektis osaleva eraõigusliku teadus- ja arendusasutuse eesmärk viia läbi teadus- ja arendustegevust ja levitada nende tulemusi õpetamise, publikatsioonide või tehnoloogiasiirde kaudu; projekti tegevusest saadav kasum investeeritakse uuesti teadustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse; aktsionäridel ei ole eelisjuurdepääsu teaduspotsiaalile ja teadustulemustele; asutuse majandustegevust ja sellega kaasnevaid kulusid ning projekti mittemajandusliku tegevuse riiklikku rahastamist ja kulusid on võimalik raamatupidamises selgelt eristada.

Mobilitas Pluss puhul võib riigiabi juhtumeid esineda tegevuste 5.1, 5.3 ja 5.4.2 puhul. Tegevuse 5.1 puhul näeme, et juhul kui toetus läheb ettevõttele, siis on tegemist vähese tähtsusega abiga, kuna toetuse määrad jäävad oluliselt alla vähese tähtsusega abi maksimumsummat. Tegevustes 5.1, 5.3 ja 5.4.2 võib elluviija toetust edasi jagada mh eraõiguslikele teadus- ja arendusasutustele või toetatavad teadusprojektid võivad panustada asutuse majandustegevusse.

Eeltoodust tulenevalt on elluviijal kohustus hinnata toetuse edasiandmisel projektide riigiabi andmise kontekstis, kaaludes, kas tegemist võiks olla riigiabi andmise juhtumiga. Elluviija vaatab projektid lähtuvalt riigiabi andmise põhimõtetest läbi, hinnates nende panust majandustegevusse ning lähtub sellest tulenevalt grupierandi määruse artikli 25 punktide 5 ja 6. Toetuse saaja asutuse poolne omafinantseering, millega panustatakse projekti peab olema riigiabivaba ehk omafinantseeringuks saab kasutada vaid majandustegevusest saadud vahendeid ja ka laene. Abikõlblikud on tegevuste 5.1, 5.3 ja 5.4 raames artikli 25 punkti 3 nimetatud kulud, va alapunktis c) nimetatud kulud.

Kui toetatavate tegevuste toetamiseks antav toetus on vähese tähtsusega abi, lähtutakse toetuse andmisel komisjoni määrusest (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 352, 24.12.2013, lk 1–8), ja sellele kohaldatakse nimetatud määruses ja konkurentsiseaduse §-s 33 sätestatud. Kui toetust antakse vähese tähtsusega abina, siis ergutava mõju nõue (taotluse esitamine enne tegevustega alustamist) ei kohaldu.

Eelnõu punkt 2 antakse seletus kasutatud terminitele, mida ei ole defineeritud seadustes ega muudes õigusaktides või mis vajavad täpsustamist, kuna võivad omada erinevaid tähendusi lähtuvalt kontekstist või omavad toetatavatest tegevustest arusaamisel määravat tähtsust. Näiteks defineerib teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus järeldoktori mõiste, kuid kuna see ei ole kõigile TAT-i lugejatele üheselt teada, siis tuuakse see eraldi välja. Samas näiteks mõned mõisted lähtuvad otseselt seadusandlusest, kuid TAT-i selguse huvides on seadusandluses esitatud mõisted liidetud, et lihtsustada tegevustest ja eesmärkidest arusaamist: näiteks TA asutusteks loetakse antud tegevuse kontekstis teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 3 lõikes 1 määratletud asutusi. Osades tegevustes rakendatakse ka § 3 lõike 2 tingimust, et asutus peab olema vähemalt ühes valdkonnas korraliselt positiivselt evalveeritud, kuid evalveerimise läbimise nõue ei ole otstarbekas rakendada kõigi tegevuste elluviimise, et mitte piirata ettevõtete osalust. Teadus- ja arendustegevuse mõiste defineerimisel on lähtutud teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses § 2 punktides 2 ja 7 antud definitsioonidest teadustegevusele ja arendustegevusele ehk TAT mõiste loomisel on ühendatud kaks seaduses olevat mõistet üheks.

Eelnõu punktis 3 nimetatakse tegevuse rakendusasutus, rakendusüksus, elluviija ja partnerid. Rakendusasutuseks on Haridus- ja Teadusministeerium ja rakendusüksuse ülesandeid täidab SA Archimedes.

Tegevuse elluviijaks on valitud SA Eesti Teadusagentuur (*edaspidi* ETAg), kelle toimimise tarbeks kehtestab käesolev käskkiri eelnõu volitusnormi tegevuste rakendusaktide loomiseks. ETAg on riigi sihtasutus, mis alustas tegevust 1. märtsil 2012. aastal. ETAg on 1990. a loodud Eesti Teadusfondi õigusjärglane, kelle üheks ülesandeks on finantseerida kõrgetasemelisi teadusuuringuid, uusi ideid ja nendeni jõudmist ning väljastada teadlastele uurimistoetuseid ja -grante. ETAg loodi Eesti Teadusfondi baasil ning sellega liideti SA Archimedes teaduskoostöö keskus. ETAg toetab teadlasi, pakkudes rahastamisvõimalusi erinevateks teadustöö vajadusteks ja üheks peamiseks ülesandeks on muuhulgas individuaalsete teadusgrantide konkursi korras väljaandmine (taotluste hindamine ning väljaantud grantide aruandluse kontrollimine).

Elluviija nimetamise kriteeriumiks on Sihtasutuse Eesti Teadusfond varasem kogemus, mis loob eeldused antud tegevuse edukaks elluviimiseks. ETAg on olnud mitmete

struktuurivahenditest rahastatavate programmide elluviija perioodil 2007-2013 nagu näiteks teadlasmobiilsuse programm „Mobilitas“, KESTA ja TerVe. Eesti Teadusagentuur toetab rahvusvahelist koostööd nii nõustamise kui rahastamise abil ja esindab Eesti teadlaskonda rahvusvahelisel tasemel. ETAg korraldab rahvusvahelistes teadusprogrammides osalemist, sh on kontaktasutuseks ning korraldab EL teadus- ja arendustegevuse 7. raamprogrammi ja Horisont 2020 raamprogrammi ning COST koostööprogrammide alaste nõustamist, on liikmesorganistasioon Science Europe'i ja Euroopa Teadusfondiga. ETAg koordineerib osalemist mitmetes erinevates koostööprogrammides, nagu BONUS, ERA-NET, EUROCORES ning mitmed riikidevahelised koostööprojektid. ETAg-i kogemus on Eestis ainulaadne ning arvestades tegevuse seotust ETAg-i tegevustega, on ETAg tegevuse elluvijana ainuvõimalik asutus.

Elluviija kaasab osade tegevuste (5.2, 5.4.1, 5.5-5.7) elluviimiseks partnerid. Partneritena kaasatakse TA asutusi, kes vastavad teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 3 lõike 1 tingimustele, sh eraõiguslikke TA asutusi ja kõrgkooli (sh ülikooli).

Toetatavate tegevuste elluviimiseks kaasatakse erineva profiiliga partnereid. Kõigis nimetatud tegevustes osalevad partneritena TA asutused, kes on läbinud teadus- ja arendustegevuse korralise evalveerimise (sh eraõiguslikud). Teadus- ja arendustegevuse korraline evalveerimine on välishindamine, mis viiakse läbi TA asutuse konkreetse valdkonna taseme hindamiseks. Korralise evalveerimise käigus hinnatakse TA asutuse vastava valdkonna taset, mille aluseks võetakse selle valdkonna rahvusvaheliselt tunnustatud kriteeriumid. Tegevuse kinnitamise hetkel on positiivse korralise evalveerise läbinud 19 asutust, kelle hulgas on :

- avalik-õiguslikud ülikoolid (Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Maaülikool, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tallinna Ülikool);
- avalik-õiguslikud TA asutused (Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus);
- riigi TA asutused (Eesti Biokeskus, Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Observatoorium, Tervise Arengu Instituut, Eesti Rahva Muuseum);
- eraõiguslikud teadus- ja arendusasutused (Cybernetica AS, Protobios OÜ, Vähiuringute Tehnoloogia Arenduskeskus, Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus AS, Estonian Business School, Tervisliku Piima Biotehnoloogiate Arenduskeskus OÜ).

Samuti on kõigis nimetatud tegevustes osalema oodatud kõrgkoolid, kes omavad vastavalt Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2008. a määrusele nr 178 „Kõrgharidusstandard“ vähemalt ühes õppekavagrupis tähtajatut kõrgharidustaseme õppe läbiviimise õigust, et toetada institutsionaalse akrediteerimise edukat läbiviimist. Institutsionaalne akrediteerimine on ülikooliseaduse § 12 ja rakenduskõrgkooli seaduse § 21 kohaselt välishindamine, mille käigus hinnatakse kõrgkooli juhtimise, töökorralduse, õppe- ja teadustegevuse ning õppe- ja uurimiskeskonna vastavust õigusaktidele, kõrgkooli eesmärkidele ja arengukavale. Õppeasutused peavad institutsionaalse akrediteerimise läbima vähemalt kord seitsme aasta jooksul ja akrediteerimist viib läbi Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur. Institutsionaalse akrediteerimise on tegevuse kinnitamise hetkel läbinud 9 rakenduskõrgkooli: Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused, Sisekaitseakadeemia, Eesti Lennuakadeemia, Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, Tallinna Tehnikakõrgkool, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, Tartu Kõrgem Kunstikool, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor, Eesti Infotehnoloogia Kolledž.

Korraliselt positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusastustel on võimalik lõppsaajana osaleda tegevustes 5.1, 5.3 ja 5.4.2 ja nimetatud tingimusele vastavad kõrgkoolidel tegevustes 5.1 ja 5.4.2.

TA asutused, kes ei ole läbinud korralist evalveerimist, osalevad toetatavas tegevustes 5.1 ja 5.4.2 lõppsaajatena. Evalveerimist mitteläbinud TA asutusi on nii eraõiguslikke kui ka riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikku registrisse kantud asutusi, kelle põhitegevusalaks on teadus- ja arendustöö, nagu Eesti Taimekasvatuse Instituut, Võru Instituut.

Ettevõtted saavad osaleda lõppsaajatena tegevustes 5.1, 5.3 ja 5.4.2. Elluviijal on võimalik ettevõtete töötajate kulusid katta ka tegevustes 5.5 ja 5.6 alt, kui see peaks olema oluline tegevuse elluviimiseks (nt välisturundusmessile turundatavas teadusvaldkonnas tegutseva ettevõtte esindaja kaasamine).

Eelnõu punkt 4 kirjeldab toetuse andmise eesmärke tegevuse elluviimiseks.

Tegevuse raames toetatavad tegevused on kavandatud otseselt riiklike strateegiate ja arengukavade eesmärkide täitmist silmas pidades ning kooskõlas Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas antud tegevuse kirjeldusega.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia „Teadmistepõhine Eesti 2014–2020“ on otseselt teadusvaldkonna arengut suunav strateegia. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni arendamise üldeesmärk on luua soodsad tingimused tootlikkuse ja elatustaseme kasvuks, heaks hariduseks ja kultuuriks, Eesti kestmiseks ja arenguks. Tegevus panustab kolme strateegia alaeesmärgi täitmisesse:

- Eesti teadus on kõrgetasemeline ja mitmekesine;
- teadus- ja arendustegevus toimib Eesti ühiskonna ja majanduse huvides;
- Eesti on rahvusvahelises TAI alases koostöös aktiivne ja nähtav ning on kooskõlas strateegias defineeritud nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondadega.

Tegevus panustab otseselt strateegia meetmete tegevuste täitmisel, sh:

- 1.4. Toetada rahvusvahelistel tippaseme konkurssidel (näiteks Euroopa Teadusnõukogu (ERC), Euroopa Molekulaarbioloogia Organisatsioon (EMBO) väga häid tulemusi saavutanud, kuid rahastusotsuseni mitte jõudnud uurimistoetuse taotlejaid oma kavandatud uurimustöö elluviimisel Eestis;
- 1.5. Tugevdada Euroopa Liidu tõukefondide ja riigieelarvest rahastatavate tegevuste abil Eesti teadusasutuste võimekust osaleda kvaliteedikonkurentsil põhinevates koostöövormides, sh programmis Horisont 2020;
- 1.7. „Tagada teadlaste ja inseneride järelkasv, sh pöörata senisest enam tähelepanu doktoriõppe süsteemsele arendamisele ja tagada doktoriõppe konkurentsivõimeline rahastamine (sh doktoranditoetused), jätkata doktoriõppe, nooremteaduri positsiooni ja järeldoktorantuuri toetamist“, kuid ka mitmete teiste strateegia tegevuste osas (nt ettevõtluskoostöö edendamise);
- 1.8. Jätkata ministriumidevahelises koostöös targa ja paindliku rändepoliitika ning uussisserändajate kohanemist toetava poliitika kujundamist, mis suurendab Eesti atraktiivsust teadus- ja õppetöö sihtriigina;
- 1.9. Suurendada teadlasmobiilsust, mh ettevõtetest, ja tagada Eestisse tulnud ja Eestis olevate tippteadlaste juhitavate uurimiserühmade terviklik rahastamine. Tugevdada uurija-professori institutsiooni mõju TAs;
- 2.2. Soodustada teadlaste liikumist akadeemilise, avaliku ja erasektori vahel. Väärtustada teadlaskarjääri puhul teistes sektorites töötatud aega ja seal saavutatud tulemusi, samuti koostööd ettevõtete ja ülikoolide ja ettevõtete koostöös pakutava doktorantuuri toetamist;

- 4.1. Tagada ministeeriumidevahelises koostöös Eesti osalemine Euroopa teadusruumi algatustes (sh teadustegevuse ühiskavandamises, Euroopa innovatsioonipartnerluses, Balti ja Põhjala ühisruumi algatustes), koordineerida ministeeriumide vahel Eesti osalemist liikmesriikide sotsiaal-majanduslikel eesmärkidel elluviidavates teadusprogrammides;
- 4.5. Hoogustada Eesti teaduse ja teadlaste saavutuste ning ettevõtete uuendustegevuse rahvusvahelist tutvustamist

„Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ on seatud haridus- ja teaduspoliitika arenguks mitmeid põhisuundi. Tegevus panustab valitsuse poliitika põhisuuna nagu hariduse kvaliteet, kättesaadavus ja efektiivsus täitmisesse, mille eesmärgiks on kõrghariduse rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine. Eesti kõrgkoolid konkureerivad globaalsel kõrgharidusturul ning konkurents talentide pärast on tihe. Tegevusest ei toetata otseselt üliõpilaste rahvusvahelistumist, vaid kõrghariduse pakkumise kvaliteeti ja teaduspõhisust, kuna ülikoolid on Eestis suurimad TA asutused. Teadustöö komponent sisaldub ka rakenduskõrgkoolide töös ning paljud õppejõud osalevad liskas õppetööl ka teadustöö läbiviimises.

Tegevus panustab ka konkurentsivõime kava põhisuuna ettevõtluse konkurentsivõime ja innovatsioonivõimekuse eesmärkide täitmisesse. Nii nagu konkurentsikavas leitakse, on ettevõtete teadus- ja arendusvõimekuse ja riigi või piirkonna konkurentsivõime näitajates oluline osa avaliku sektori T&A võimekusel, sh. ülikoolide tasemel rahvusvahelistes pingeridades, teadus- ja arendustöö efektiivsusel ning tulemuslikkusel. Akadeemiline tegevus ja rahvusvaheline koostöö on üheks allikaks ettevõtluse innovatsioonivõimekuse tõstmisel. Teadus- ja arendustöö ning innovatsioon sõltub tulevikus järjest enam arengutest ELis ning Eesti võimekusest panustada rahvusvahelisse koostöösse, sh Euroopa teadusruumi EL ühisinitsiatiividesse ja -programmidesse.

Tegevus panustab ka konkurentsivõime kava põhisuunda teaduse inimressursi arendamine ning inseneride ja tippspetsialistide juurdekasvu tagamine. Teaduse kvaliteeti tõstes, rahvusvahelist koostööd tehes ning teadlasmobiilsust toetades on võimalik Eestisse rahvusvahelise kompetentsiga teadlasi tuua, et edendada doktorantide juhendamist ning uue põlvkonna teadlaste koolitust.

Tausta, millest lähtuvalt on püstitatud tegevuse raames toetuse andmise eesmärk ja kirjeldatud oodatavad tulemused, on avatud seletuskirja sissejuhatavas osas I.II. Eesmärk ja nimetatud toetuse andmise tulemused saavutatakse toetatavate tegevuste elluviimise kaudu, mida kirjeldatakse punktis 6.

Eelnõu punkt 5 kirjeldab toetavaid tegevusi ning aluseid, millest elluviijal tuleb lähtuda partnerite ja partnerite tehtavate tegevuste hindamisel ja valikul. Kokku on 7 sisulist toetatavat tegevust eesmärgi ja tulemuste saavutamiseks. Eelarves on eraldi kajastatud horisontaalne tegevus, millest rahastatakse elluviija kulusid, mis on kõigi tegevuste ülesed (a'la tegevuse juhi kulud).

Toetusskeemi tegevused on valitud vastavalt seirekomisjoni poolt kinnitatud projektivalikukriteeriumidele. Toetusskeemi koostamisel lähtuti järgmistest kriteeriumidest:

- 1) mõju meetme eesmärkide saavutamisele (välja toodud seletuskirja punktis 4);
- 2) põhjendatus (välja toodud seletuskirja peatükis I alapealkirja all Tegevuse taust);
- 3) kuluefektiivsus (välja toodud seletuskirja punktis 11);
- 4) toetuse saaja suutlikkus projekti ellu viia (välja toodud seletuskirja punktis 3);

- 5) mõju läbivatele teemadele (võrdsete võimaluste tagamisele, regionaalsele arengule, ühtsele riigivalitsemisele või infoühiskonna edendamisele) (välja toodud seletuskirja peatükis IV).

5.1. Toetused Eestis teadustöö tegemiseks

Tegevuse eemärgiks on tuua Eesti TA asutustesse ning ettevõtetesse noori ja andekaid teadlasi, kes on õppinud või töötanud välisriikides ja omandanud oskusi ja teadmisi teadus- ja arendustöö läbiviimisel.

Tegevuse raames planeeritakse väljastada järeldoktori toetusi. Järeldoktori toetuse väljastamisel lähtutakse teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses antud järeldoktori definitsioonist. Järeldoktor on teadlane, kellel on doktorikraadi kaitsmisest või välisriigi samaväärse kvalifikatsiooni omandamisest möödunud mitte rohkem kui viis aastat, välja arvatud lapsehoolduspuhkusel ning kaitsevæteenistuses viibimise aeg. Järeldoktor viib kas uurija-professori, juhtivteaduri, vanemteaduri, professori või dotsendi juhendamisel läbi alus- ja rakendusuuringuid või arendustegevust, täidab iseseisvalt uurimis- või arendustegevuse uurimisteemat või projekti või vastutab selle oluliste lõikude täitmise eest. Järeldoktor võib juhendada doktorante.

Järeldoktori toetused on suunatud nii eestlastele, kes on kaitsnud doktorikraadi välisriigi ülikoolides kui ka välisriigi kodanikele. Riik toetab Eesti üliõpilaste võimalusi õppida välisriikide ülikoolides tasemeõppes Kristjan Jaagu stipendiumiprogrammist ning stipendiumi saanutel on kohustus töötamiseks Eestisse tagasi pöörduda. Järeldoktori toetused võimaldavad neid kohustusi täita ning toetavad ka riigile vajaliku kompetentsi rakendamist Eesti riigi hüvanguks. Tegemist on nn alt-üles tuleva initsiatiiviga, mille puhul esitab taotluse elluvijale asutus järeldoktoriks tuleva teadlase initsiatiivil. Asutus kohustub järeldoktori toetuse määramise järgselt tööle võtma. Toetuse abil tuuakse Eestisse kompetents, mida on omandatud või täiendatud välisriikides. Kuigi järeldoktorite töölevõtmiseks rakendatakse erinevaid toetuskeeme, siis personaalsete uurimistoetuste väljastamine on rahvusvaheliselt kõige levinum, tõstes noore teadlase taotluste esitamise oskust ning valmistades neid ette iseseisvaks teadustööks.

Järeldoktori toetusi väljastatakse elluvijja poolt ka riigieelarvelistest personaalseteks uurimistoetusteks ettenähtud vahenditest. Antud vahendid on piiratud ning ei rahulda tegelikke vajadusi. Antud tegevus võimaldab tuua Eestisse senisest rohem teadlasi ning viia Eesti teaduse rahvusvahelistumist uuele tasemele. Antud tegevusest on planeeritud järeldoktori toetusi väljastada üksnes Eestisse tulekuks. Välisriikidesse järeldoktorantuuri läbima minekut toetatakse riigieelarvelistest vahenditest. Väljaminekuks on seega samuti rohkem võimalusi, toetades Eesti teadlaste karjäärivõimalusi ning tõstes konkuretsi riigieelarvest rahastatavatele uurimistoetustele ja seda eelkõige stardi ja otsingu grantidele, mille taotlemisel on eelduseks järeldoktorantuuri läbimine.

Järeldoktori toetuse saajate valikul lähtutakse retsensentide hinnangust taotlusele, aga ka riiklikest prioriteetidest ning vajadusel valdkondlikust eelistusest ja tasakaalust. Järeldoktori toetuse pikkus on kuni 2 aastat, kuid mitte vähem kui 1 aasta.

Globaalne konkurents teadlastele on ajanud näidanud üha suuremat hoogustumist, ning selleks, et saavutada edu andekate inimeste leidmisel ülimalt tihedas konkurentsiolekorrast, tuleb värskest doktorantuuri lõpetanud teadlastele pakkuda toetusi, mis toetavad nende Eestisse asumist. Kuigi ka Eesti TA astustes järeldoktorantuuri läbimine toetab rände tasakaalustumist ning Eesti kui teadusriigi mainet, siis uue algatusena toetatakse välisriikides järeldoktorantuuri läbinute Eestisse tagasipöördumist. Välisriikides järeldoktorantuuri

läbimine on seotud Eesti teadlaste karjäärimudeli arendamisega ning soodustab avatud ning rahvusvahelise konkurentsi tekkimist teadlaste ametikohtadele. Välisriigi kogemusega teadlaste toetamine suurendab riigieelarveliste teaduse põhirahastusinstrumentidele esitatavate taotluste kvalitatiivset konkurentsi, tasakaalustab Eesti väljarännet ning ajude äravoolu ja võimaldab välisriikides järel doktorantuuri läbinud teadlastel taotleda toetust Eestisse tagasipöördumiseks.

Toetatava tegevuse raames väljastatavad Eestisse tagasipöörduva teadlase toetuse pikkuseks on 1 aasta. Võib ju oletada, et välisriikides töötavad teadlased saaksid teoreetiliselt Eestisse tagasi pöörduda ka ilma antud toetusteta, kuid reaalsus on, et pikalt välisriigis töötanud inimestel on võrreldes kohapeal töötavatega keerulisem sobivat töökohta leida, sh ka erasektoris, või ka riiklike uurimistoetuste taotlemisel osaleda. Lisaks on see hea võimalus välisriikidesse suundunud järel doktoritel Eestisse tagasi pöördudes saadud uusi teadmisi, kogemusi ning kontakte jagada ning Eesti teaduse hüvanguks tööle panna. Üheaastane toetus ei ole mõeldud omaette uurimisgrupi käivitamiseks, vaid sisseelamiseks, sobiva töökohta leidmiseks ning akadeemilist karjääri jätkavatele teadlastele uute granditaotluste ettevalmistamiseks. Sisse-elamise ja ettevalmistamise toetused on rahvusvaheliselt küllaltki levinud, aidates kaasa tippspetsialistide sidumisele asutuste ja riikidega.

Nii järel doktori kui tagasipöördumise toetuse suuruse määrab elluviija, lähtudes teistest elluviija poolt eraldatavatest grandisummades ning eelnõus määratud piirsummast. Partnerite kulud kaetakse ühikuhindade alusel vastavalt lisale 2. Ühikuhindu kirjeldatakse täpsemalt abikõlblike kulude punkts 12, kus on analüüsitud liikmesriigi rahastamisskeemi ülevõtmist sarnaste tegevuste rakendamisel.

Kogu tegevuse eelarve planeerimisel on arvestatud, et kokku rahastatakse 300 teadlasaastat. Järel doktori või tagasipöördumise toetusi antakse välja vastavalt partnerite poolt väljapakutud uurimisprojektide kvaliteedile ning riiklikele prioriteetidele. Eelarve planeerimisel on arvestatud 100 järel doktori ning 100 tagasipöördumise toetusega. Toetuse kogumahust moodustab 5% partnerite omaosalus. Toetus eesmärgiks ei ole katta kõiki järel doktori või Eestisse tagasipöörduva teadlase kulusid.

5.2. ERC taotlemise edukuse tõstmine

ERC grandid on ühed hinnatuimad individuaalgrandid teadusmaailmas, millega rahastatakse tippteadlase loodavat teadusgrupp kuni viieks aastaks ning kuni 3,5 miljoni euroga. ERC grandid toetavad eesliiniteadust, uudse ja innovaatilise lähenemisega värskeid teaduslikke mõtteid uutes teadusvaldkondades. ERC annab välja viit tüüpi grante (alustava teadlase grant, grant juba iseseisvuse saavutanud tippteadalsele, kogenud teadlase grant, sünergia grant ja grant ERC grandihoidjatele eelpool nimetatud projektidest sündinud teadustulemuste innovatsiooni- ja turupotentsiaali uurimiseks), mis on avatud kõigi teadusvaldkondade teadlastele ning mille ainukeseks hindamiskriteeriumiks on teaduslik tipp-tase. Euroopa Teadusnõukogu kogueelarve Horisont 2020 programmis on 13 095 miljonit eurot.

Konkurents ERC grantidele on äärmiselt tihe, alla 10% taotlejatest saab rahastatud. Siiani on taotlemisel selgelt edukamad olnud Euroopa Liidu nn. vanad liikmesriigid. Kui kõigi 7. raamprogrammi projektide hulgas on Eesti projektide osakaal 0,45%, siis ERC grantide puhul vaid 0,1%. Tegevusega toetatakse, et oleks Eestis oleks üha enam ERC grandi hoidjaid. Mida rohkem on Eestis rahvusvaheliste kõrgetasemeliste grantide hoidjaid, seda atraktiivsem on Eesti teadusriigina ning seda edukamad ollakse Horisont 2020 algatustes

ERC grantid on personaalset tüüpi uurimisgrantid, mis tähendab, et granti võib taotleda teadlane tööleasumiseks mistahes TA asutusse. Eesti jaoks tähendab edukas grant seda, et teadlane saab granti töötamiseks Eesti teadus- ja arendusasutuses. Granti võib taotleda nii juba Eestis töötav teadlane kui ka välisriigi teadlane, kes valib oma granti elluviimise kohaks mõne Eesti TA asutuse. ERC grantide taotlemine ei ole lihtne, paljud teadlased taotlevad granti mitmeid aastaid enne kui saavad positiivse tulemuse. Kuna Eestis on niivõrd vähe ERC grante, siis puudub hea kompetents, et julgustada ning toetada uusi taotlejaid. Taotlemine ise on aga aja- ja ressursimahukas, mis tähendab, et teadlane vajab kindlust, et tal oleks võimalik esitada taotlust ning samal ajal jätkata taotluse teemal teadustöö tegemist.

Tegevus 5.2 eesmärgiks on motiveerida teadlasi koostöös Eesti TA asutustega taotlema rohkem ERC grante teadustöö läbiviimiseks Eesti TA asutustes. Tegevuse raames hüvitatakse nende partnerite kulusid, kelle ERC granti taotlus on hindamisel saanud väga hea tulemuse (hinne A või B), kuid siiski rahastusest ilma jäänud. Tegevuse eesmärgiks on vältida olukorda, kus tipptasemele teadlane, kes on grandist ilma jäänud otsib teisi rahastusvõimalusi väljaspool Eestit ning teadustöö Eestis jääks pooleli. Tegevus võimaldab teadlasel jätkata töötamist Eesti TA asutuses ning oma taotlust parandada, et see järgmisesse ERC taotlusvooru esitada.

Elluviija tegutseb Eestis riigieelarveliste vahendite toel ERC toetusmeetme riikliku kontaktpunktina, mis tähendab, et ERC granti taotlejatele pakutakse mitmekülget abi projektide koostamisel ning läbiviimisel. Elluviija aitab taotluste kirjutamisel, loeb taotlusi üle ja annab soovitusi. Osalisena riiklike kontaktpunktide võrgustikes on elluviija pidevas suhtluses Euroopa Komisjoni üksustega, kes Horisont 2020 programmi elluviimist korraldavad. Elluviija vahendab Komisjonist tulnud infot ja nõuandeid partneritele. Lisaks toetab elluviija igapäevaselt partnereid Horisont 2020 projektide tehnilisel administreerimisel läbi konsultatsioonide ning pakub erinevas formaadis koolitusi. Tegevuse edukaks elluviimiseks on tarvis nii partneri kui elluviija panust ning tegevuse 5.2 eesmärgiks on lisaks riiklikule toele konsultatsioonide ja muu oskusteabe näol pakkuda teadlastele ka rahalist tuge uute ERC taotluste ettevalmistamiseks hüvitades partnerite kulusid.

Hüvitatavate kulude summa määrab elluviija lähtudes teistest elluviija poolt eraldatavatest grandisummadest, antud juhul eelistatult personaalse uumistoetuse mahust. Kulud hüvitatakse ühe projekti kohta kuni 1,5 aastat, arvestades ERC taotlusvoorudega. Planeeritud on aastatel 2015-2021 hüvitada kulusid partneritele kokku 20 teadlase töötamisega kaasnevate kulude katmiseks, kogusummas 1 800 000 eurot.

3. Tippteadlaste toetamine

Tegevuse raames toetatakse võimalusi kaasata andekaid ning rahvusvahelise töökogemusega teadlaste välisriikidest Eestisse tööle tulemist Eesti TA asutustesse. Tippteadlane loob Eestis oma uurimisgrupp, rakendab asutuses uusi pädevusi, toetab innovatsiooni ning osaleb õppetöös vähemalt läbi üliõpilaste, eelkõige doktoriõppe üliõpilaste, juhendamise ja kaasamise uurimisgrupi töösse. Oodatud on koostöö erinevate asutuste vahel, sh ettevõtluse ja tööstusega. Teadlane peab olema vähemalt viis viimast aastat töötanud väljaspool Eestit ja ei ole viimase viie aasta jooksul olnud töö- või võlaõiguslikes suhetes Eesti TA asutustega/ettevõtetega, välja arvatud võlaõiguslikud lepingud, mis puudutavad lühiajalist ühekordse ülesande täitmist (nt oponentimine, retsenseerimine jms). Tippteadlase toetusele

kvalifitseeruv teadlane peaks soovitatavalt vastama Euroopa teadlaste karjäärirastiku⁵ astmele R4, kuid mitte vähemale kui R3, et olla oma valdkonna eestvedaja, uurimisgrupi juht ja astuses strateegiliste tulevikunägemuste kujundaja.

Eesmärgiks on tuua Eestisse vähemalt 15 tiptasemel teadlast. Toetuse kestus saab olema kuni 5 aastat ning aastane toetuse maht kuni 150 000 eurot aastas. Tipteadlase toetusele rakendub 17 protsendiline teadus- ja arendusasutuse omafinantseering.

Tegevuse tulemusena on Eesti üliõpilastel, eelkõige doktorantidel, laiemad võimalused töötada rahvusvahelises uurimisgrupis ning paraneb doktoriõppe efektiivsus.

Toetuse lõppsaajaks saavad olla korraliselt positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutused.

5.4. Euroopa Teadusruumi, Innovaatilise Liidu ja Horisont 2020 algatustes osalejate toetamine

Euroopas on suured regionaalsed erinevused innovatsioonisuutlikkuses (nn *innovation gap*). Regionaalne innovatsioonilõhe on viimaste andmete kohaselt pigem suurenenud kui vähenenud ning seda just EL nn uute liikmesriikide kahjuks. Suured erinevused riikide innovatsioonisuutlikkuses takistavad liikmesriikidel võrdselt panustada EL konkurentsivõime suurendamisse, põhjustavad ajude väljavoolu ja raskendavad edukat osalemist raamprogrammis Horisont 2020, mis eeldab teaduse ja innovatsiooni tihedamat seostamist. Vajalik on arendada mehhanisme, mis tõhustaksid riikliku rahastamise koostoitmet ELi vahenditega, sealjuures sünergia loomist tõukefondide ning teiste TAI rahastamismeetmete (sh Horisont 2020) vahel.

Et Eesti saaks osa rahvusvaheliste ühisalgatuste tulemustest ja et Eestil oleks paremad väljavaated rakendada neid oma majanduse ja ühiskonna hüvanguks, tuleb saavutada tihedam seos Euroopa teadus- ja kõrgharidusruumi ning Horisont 2020 algatustega ja osaleda üleeuroopalistes TA taristutes. Horisont 2020 võimaluste kasutamine võimendab Eesti teadus- ja arendustegevust. Mitmetes Horisont 2020 algatustes osalemiseks on vajalik kas riigipoolne kaasfinantseerimine või täiendavate vahendite eraldamine toetuse saanud teadlastele ja TA asutustele, et projekti edukalt läbi viia, tunnustada ka riigi poolt tehtud pingutusi ning aidata kaasa seatud eesmärkide täitmisele.

Euroopa Teadusruumi, Innovaatilise Liidu ning Horisont 2020 algatuste hulgas on mitmeid (näiteks Euroopa Tehnoloogiainstituudi ehk EIT Teadmiskollegiumid ja innovatsioonikogukonnad, ERA Chairid), mille puhul Euroopa Komisjon hüvitab vaid teatud kululiike ning suur osa tegevuste läbiviimiseks vajaminevatest kuludest tuleb Eesti TA asutustel endil katta. Tegemist on väga oluliste ning suuremahuliste projektidega ning seetõttu paneb neis osalemine TA asutustele suure rahalise koormuse. Antud tegevuse raames hüvitatakse algatustes osalejate kulusid, mida muudest Euroopa Liidu vahenditest ei kaeta (mis ei tähenda, et tegemist on abikõlbmatute kuludega Horisont 2020 programmis ja see tähendaks ka abikõlblikust/mitteabikõlblikust SF-ist). Täpsemad hüvitatavad kululiigid lepatakse kokku elluvijaga ja partneri või lõppsaaja vahel lähtuvalt konkreetsest algatusest, mida toetatakse, sh võetakse arvesse hüvitatavad kulud oleksid kooskõlas SF reeglitega ja tulemused panustaksid

⁵ Towards a European Framework for Research Career
http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/Towards_a_European_Framework_for_Research_Careers_final.pdf

toetava tegevuse eesmärkide täitmisesse. Sarnaselt tegevuses 5.2 pakub elluviija ERA õppetoolide ja EIT projektide läbiviimisel partneritele mitmekülgset abi, kuna on Horisont 2020 kontaktpunktiks Eestis. Elluviija aitab taotluste kirjutamisel, loeb taotlusi üle ja annab soovitusi. Elluviija on osaline riiklike kontaktpunktide võrgustikes ning on pidevas suhtluses Euroopa Komisjoni üksustega, kes Horisont 2020 programmi elluviimist korraldavad. Elluviija vahendab sealt tulnud infot ja nõuandeid partneritele. Lisaks toetab elluviija igapäevaselt partnereid Horisont 2020 projektide tehnilisel administreerimisel läbi konsultatsioonide ning pakub erinevas formaadis koolitusi.

Täiendavalt toetatakse tegevusest Science Europe tööruhmade töös osalemist, et tõsta elluviija kompetentsi ja pädevust teadus- ja arendustegevuse rahastajana ja poliitikakujundajana ning suurendada Eesti võimalusi rahvusvahelisel tasandil käsitletavates teemades. Samuti toetatakse algatustes osalemist soodustavate ürituste ja tegevuste korraldamist, näiteks Eesti EL eesistumise ajal korraldatavate konverentside läbiviimist ning elluviija osalemist algatuste administreerimisel.

Suurim osa tegevuse eelarvest on planeeritud ERA NET projektikonkurssidel osalemiseks. ERA NET eesmärk on innustada liikmesriikide teadust rahastavaid organisatsioone korraldama ühiskonkursside ning ühiselt rahastama parimaid koostööprojekte. Euroopa Komisjon panustab läbi Horisont 2020 programmi ERA NET Cofund konkursside esimese taotlusvooru projektidesse (33% kuludest). Järgnevate taotlusvoorude puhul Euroopa Komisjoni poolne toetus puudub ning neid konkursside toetatakse antud tegevuse raames. Plaanis on toetada ligikaudu 27 ERA NET konkurssidel edukaks osunud Eesti TA projekti. Keskmine ERA NET projekti pikkus on 4 aastat ja ühe projekti toetuse mahuks saab olema ligikaudu 150 000 eurot. Taotluste hindamine viiakse läbi ERA NET-ide poolt, elluviija eraldi hindamist läbi ei vii, vaid rahastab Eesti TA asutusi, kelle projekt on saanud üle hindamisläveni.

Otsustamine, millistes konkreetsetes projektides või algatustes osalemist tegevus 4 raames toetatakse, toimub vastavalt TAI strateegia 2014-2020 rakendusplaani lisale 2 „Eesti osaluse strateegiline raamistik Euroopa Liidu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni partnerlustes“, mille põhjal töötatakse igal aastal välja Euroopa Liidu algatuste osaluskava ning tehakse valikud projektide vahel, keda rahastada. TAI strateegi rakendusplaani lisana kinnitatud osaluskava sisaldab ülevaadet hetkesisust, millistes partnerlustest Eesti osaleb ning uute algatuste ettepanekuid koos selleks planeeritud ressurssidega ja seotud asutustega. Osaluskava töötatakse välja samas ajaraamis kehtiva TAI strateegiaga. Kord aastas koos eelarve planeerimisprotsessiga toimub kava ülevaatamine ja vajadusel muutmine, võttes arvesse lõppevaid ja lisanduvaid teadusalaseid partnerlusi ning rahalisi võimalusi. Mobilias Plus raames toetatakse strateegilise raamistiku elluviimist ning osaluskava koostamist.

Tegevus on jaotatud alategevusteks lähtudes rakendusskeemist, mille puhul elluviija kaasab kas partnerid (alategevus 5.4.1: EIT, ERA õppetoolid) või annab toetust edasi lõppsaajale (alategevus 5.4.2: ERA NET).

Kulud kaetakse kuludokumentide alusel.

5.5. Eesti EL algatustes osalemist toetav kontaktbüroo

Üha suurem osa teadus- ja arendustegevusest viiakse läbi rahvusvahelises koostöös. Eesti jaoks on eriti suure tähtsusega Euroopa Liidu, sh Horisont 2020 eelarvest rahastatavad koostööprojektid. Algatuste administreerimine toimub Euroopa Komisjon struktuuriüksuste ning mitmete teiste Brüsselis paiknevate asutuste ja agentuuride poolt. Seetõttu toimub ka

suurem osa teavitus- partnerlus-, ja muid üritusi just Brüsselis. Kõigil Euroopa Liidu liikmesriikidel ning ka paljudel suurematel ülikoolidel, ettevõtetel ning TA asutustel on Brüsselis oma esindused, kes saavad kiirelt ja vahetumalt olulisele informatsioonile ligi. Kuna suurem osa Euroopa teadusprogramme ja –algatusi toimivad konkurentsipõhiselt, on väga oluline, et Eesti TA asutused ja ettevõtted ei jääks teiste riikide konkurentidega võrreldes kehvemasse olukorda.

Tegevuse raames rahastatakse Eesti teadus- ja arendustegevuse kontaktbürood ja tema poolt koordineeritavaid tegevusi Brüsselis. Büroo ülesanne on tutvustada Eesti teadus- ja arendustegevust, teha koostööd teiste riikide kontaktbüroodega IGLO (*Informal Group of RTD Liaison Offices in Brussels for EU R&D*) koostöövõrgustiku raames, hõlbustada Eesti TA asutuste, aga ka võimaluste piires ettevõtte, kes tunnevad huvi või osalevad Horisont 2020 algatustes või ministriumite ürituste korraldamist ja vajaliku info hankimist ning pakkuda võimalust stažeerimiseks.

Brüsseli büroo tegevust on varasemalt toetatud perioodi 2007-2013 „Teaduse rahvusvahelistumise programmist“ projektipõhiselt. Käesolevalt aga planeeritakse projektipõhiselt rahastamiselt mudelile liikumist programmilisele tegevusele, mis eeldab riigi ja TA asutuste selgemate huvide ja eesmärkide seadmist ning toetab TA asutuste panustamist olles sealjuures vajadusel kiiresti reageeriv ning kohandatav muutuvatele oludele. Samuti laiendatakse senisega võrreldes kasusaajate ringi, püüdes enam leida ühistegevusi või võimalusi toetada teadus- ja arendustööd erasektoris, et arvestada Euroopa Komisjoni vastavaid soovitusi.

Võrreldes eelmise perioodiga keskendutakse rohkem koostööle ettevõtlussektoriga, kaasates tegevustesse Ettevõtluse Arendamise Sihtasutust. Eesti kontaktbüroo kaalub ka IGLO võrgustikus suurema rolli enda peale võtmist, mis võimaldaks oluliselt kontakte ja teadmisi suurendada, kuid tooks endaga kaasa ka täiendavaid kohustusi. IGLO on mitteametlik organisatsioon, mis koondab teadus- ja arendustegevusega seotud esindusi Brüsselis eesmärgiga tõhustada suhtlust, infovahetust ja koostööd oma liikmete, teaduskeskuste ja Euroopa Liidu institutsioonide vahel. Eesti Teadusagentuur on IGLO liige alates 5. juunist 2012.

Põhjendatud vajadusel saab Brüsseli büroo ülesandeks olema Eesti eesistumisega seotud tegevuste ja ürituste korraldamine Brüsselis ning samuti kaasa aitamine Eestis läbiviidavate ürituste korraldamisel, kuna ETAg on teadusvaldkonnas oluliseks osapooleks eesistumise ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning Brüsseli kontaktbüroost on võimalik kiire ning tõhus otsesuhtlus Euroopa Liidu institutsioonidega.

Eelmisel perioodil on edukaks osutunud Brüsseli büroos stažeerimise võimaluste pakkumine ning konkurents stažööri kohtadele on olnud tugev. Stažeerimise kestus võib varieeruda üldjuhul kolmest nädalast kolme kuuni ning stažeerimiseks tuleb elluviijale esitada kehtestatud vormil taotlus.

Eesmärgiks on panna Brüsseli büroo tõhusamalt ülikoolide ja TA asutuste, aga võimalusel ka teadusmahukate ettevõtete huvide eest seisma, mis tähendab, et büroo töö lähteülesanded peaksid suures osas ülikoolide vajaduste põhjal paika pandama ning motiveerima asutusi büroo toimimisse panustama. Büroo peab kujunema tõhusaks infovahetuskanaliks Euroopa Komisjoni ja Eesti organistatsioonide vahel ning vajadusel esindama Eesti teadlaste projekte Brüsselis toimuvatel üritustel ja kohtumistel.

Eesmärgiks on, et pärast käesoleva struktuuritoetuste perioodi lõppu ka Eesti ülikoolid ning teised teadus- ja arendustegevusega seotud asutused oleksid huvitatud oma vahenditest

Brüsseli büroo tegevustesse panustama. Bürool tuleb seada eesmärgiks töötada välja teenuste nime- ja hinnakiri, et leida SF perioodi lõpuks võimalusi büroo tööd rahastada partnerite panustamise toel lisaks ETAg vahenditel. Arvestades kõrgeid ootusi kontaktbüroo tegevusele ja eesmärkidel, eeldab büroo kõrgetasemelist ja asjatundlikku juhtimist. Büroojuhi ametikoht eeldab varasemat teadustöö alast või varasemat võrreldavalt tasemel juhtimiskogemust ning teadusmagistri-, soovitatavalt doktorikraadi. Ametikoht tuleb täita avaliku konkursi korras. Konkursi luhtumisel on võimalik sihtotsing. Vastav nõue toetab TAI strateegia eesmärki luua tingimused teaduskraadi väärtustamiseks ühiskonnas, sh eelistada avalikus sektoris juhtivate ametikohtade täitmisel teaduskraadiga isikuid. Tegevusest on mh ka abikõplikud büroojuhi Brüsselisse kolimisega seotud kulud (juhul kui isik juba ei ela enne büroojuhi ametisse asumist Brüsselis), kuna isik asub Brüsselis tööle aastateks ning elukoha vahetus on tingitud töö iseloomust.

Tegevuste elluviimisel tehakse koostööd lisaks „Mobilitas Plus“ partneritele EAS-i, Välisministeeriumi, Riigikantseleiga, valdkondlike ministeeriumitega, tööandjate esindusorganisatsioonide, SA Archimedesega jt. Antud tegevus on ka oluliselt seotud teaduse turundamise tegevusega 5.6, kuhu kaasatakse Brüsseli bürood.

5.6. Eesti teaduse väliturundus „Research in Estonia“

Teadus on muutumas järjest rahvusvahelisemaks ning mobiilsus on saanud teadlaskarjääri loomulikuks osaks. Iga teadusasutus sooviks teaduskoostööd teha võimalikult kõrgetasemeliste teadlastega ning tuua enda ridadesse oma valdkonnas maailma tippu kuuluvaid teadlasi. Selle saavutamiseks tuleb aga konkurentidega võrreldes silma paista. Eesti TA rahvusvahelise turunduse eesmärk on tõsta Eesti teadlaste ja teaduse nähtavust Euroopas ja mujal. Koostöö arendamiseks ja ühiskondliku toetuse hoidmiseks on oluline rahvusvahelise kogukonna teadlikkust Eestist kui heast teadusriigist. Turundustegevused baseeruvad Eesti TA tegevuste (edulugude) tutvustamisel.

Tegevuse raames toetatakse Eesti TA turundamist ning Eesti kui atraktiivse TA läbiviimise koha tutvustamist. Muuhulgas pööratakse enam tähelepanu nutika spetsialiseerumise valdkondadele, koostöövõimalustele ettevõtlussektoriga ning koordineeritakse tegevusi kõrghariduse turundamisega. Senisest palju tihedamat koostööd hakatakse tegema Study in Estonia algatustega ning laiemalt Eesti brändiga (Welcome to Estonia), et toetada vastastikku Eesti maine kujundamist ning Eesti kui teadusriigi kuvandit.

Kui eelmisel perioodil keskenduti peamiselt projektipõhistele tegevustele ning turundustegevuste käivitamisele (nagu Research in Estonia portaali loomine), siis nüüd on eesmärgiks turundustegevused stabiilseks ning hästi toimivaks muuta ning leida kõige paremini toimivad turunduskanalid.

Tegevuse raames luuakse Eesti teadust ja teaduskeskkonda tutvustav videomaterjal, mis oleks saadaval nii portaalis Research in Estonia, kui veebikeskkonnas *youtube*. Viiakse läbi uuringud, mille käigus selgitatakse välja peamised põhjused, miks välisteadlased Eestisse tulevad ning millistes teadusvaldkondades on välisteadlasi kõige enam vaja. Samuti tutvustatakse Eesti teadust erinevatel rahvusvahelistel üritustel ja messidel, viiakse läbi infoüritusi Eestis viibivatele välisteadlastele ja välistudengitele, arendatakse Research in Estonia portaali, tehakse teavitustööd välisteadusajakirjanike seas jne. Tegevuse alt toetatakse ka teaduse turundamisega seotud tegevusi, mis on vajalikud 2018. aastal, mil Eesti on Euroopa Liidu eesistuja.

Tegevuste elluviimisel tehakse koostööd lisaks „Mobilitas Pluss“ partneritele ka EAS-i, Välisministeeriumi, Riigikantseleiga, valdkondlike ministeeriumitega, tööandjate esindusorganisatsioonide, SA Archimedesega ja teistega, samuti kaasatakse tegevustesse ETAg Brüsseli bürood.

Nagu ka eelpool kirjeldatud saab "Mobilitas Pluss" ja "Dora Pluss" tegevustel olema ühtne nõukoda, kelle üheks ülesandeks saab olema turundustegevuste iga-astaste tegevuskavade kooskõlastamine, pöörates seejuures erilist tähelepanu koostööle ja ühisosale kõrghariduse turundustegevustega.

5.7. Rahvusvahelised koolitused ja õppevisiidid teadlastele

Tegevuse raames hüvitatakse Eesti teadlaste rahvusvahelistel koolitustel osalemise kulusid nii Eestis kui välisriikides ning võimaldatakse õppevisiite asutustesse, mis on rahvusvahelises teaduskoostöös väga edukad olnud. Koolituste all mõistetakse koolitusi, mille eesmärgiks on teadlaste oskuste arendamine teadus- ja arendusprojektide kirjutamisel ja läbiviimisel. Koolituste valiku teeb elluviija kaasates vajadusel partnereid, sh kogub partneritelt ettepanekuid koolituste ja õppevisiitide eesmärkide ja vajaduste kohta..

Tegevuse abil hüvitatakse ligikaudu 100 teadlase erinevatel rahvusvahelistel koolitustel või õppevisiitidel osalemise kulud. Võimalus on kutsuda kõrgelt hinnatud koolitajaid Eestisse, viia Eesti teadlasi välisriikides toimuvatele koolitustele või saata Eesti teadlasi lühiajaliselt asutustesse, mis on olnud edukad erinevatest rahastusinstrumentidest raha taotlemisel. Rahvusvahelised koolitused ja õppevisiidid on praegu paljudel juhtude teadlasele kättesaamatud, kas tulenevalt nende kõrgest hinnast või siis piiratud ligipääsust. Koolituste ja õppevisiitide peamine eesmärk on tõsta teadlaste võimekust koostada edukaid projekti- ja granditaotlusi eelkõige Horisont 2020 raames ning seeläbi suurenda Eesti osalust raamprogrammis. Tegevusega luuakse teadlaste võimalusi end täiendada ning õppida parimatest rahvusvahelistest praktikatest. Tegevuses ei saa koolitatavana osaleda tegevustes 5.3 tippteadlase toetuse ja 5.2 ERC toetuse saanud teadlased, sest nende koolituskulud kaetakse tegevuste 5.2 või 5.3 eelarvetest.

Eelnõu punkt 6 paneb paika toetuse kasutamise tulemusena saavutatavaid tulemus- ja väljundnäitajad. Indikaatorite sihttasemed püstitatakse aastateks 2016, 2018, 2020 ja 2022 (23), sealjuures tegevuste spetsiifilised väljundnäitajad aastatakse 2018 ja 2023 arvestades tegevuse vahhindamisega ning lõppemisega.

Tegevuse tulemusnäitajateks on Horisont 2020 võidetud lepingute maht elaniku kohta protsendina Euroopa keskmisest ja välismaalastest teadlaste osakaal Eesti teadlaste ja inseneride koguarvust. Esimene neist on hetkel 87% tasemel Euroopa keskmisest ning eesmärgiks on saavutada Euroopa keskmine tase. Projekte elanike kohta on Eestisse toodud üle Euroopa keskmise, kuid projektide maht on olnud pigem väike. See tähendab, et projektides küll osaletakse, aga mitte juhtivates rollides, kus on suuremat eelarvet tarvis. Välismaiste teadlaste ja inseneride koguarv Eesti teadlastest ja inseneridest on 2012. aasta andmetel 4,6% ning eesmärgiks on seda tõsta 7,4%-ni, et tõsta meie teaduse rahvusvahelist taset.

Konkreetseid väljundnäitajaid on seitse. Kõigiga on peamiselt seotud üks tegevus. Väljundnäitajatega määratakse ära toetatavate üksikute projektide, stažöörade, koolituste, õppevisiitide ja ürituste arv sõltuvalt tegevusest.

Eelnõu punkt 7 kirjeldab tegevuse sihtgruppi. Tegevuse sihtgrupp sõltub tegevusest. Individuaalset tüüpi toetuste puhul (tegevused 5.1, 5.2, 5.3) on tegevuse sihtgrupiks nii TA asutused, kes osalevad tegevuses partneritena STS mõistes, kui ka üksikteadlased, kellele toetus vastava partneri juures kasutamiseks määratakse. Euroopa Teadusruumi, Innovaatilise Liidu ja Horisont 2020 algatustes (tegevus 5.4) on sihtgrupiks TA asutused, aga ka ettevõtted. Brüsselis büroo, aga ka rahvusvahelise turundamise Research in Estonia puhul, on tegevuse sihtgrupiks elluviija ise, kuid ka TA asutused ja ministeeriumid, kelle töötajatel võimaldatakse Brüsselis stažeerida ning kelle huvidest lähtudes büroo töötab või kes panustavad turundustegevuste läbiviimisesse. Koolituste (tegevus 5.7) läbiviimisel hüvitatakse nende teadlaste kulusid, kes töötavad partnerist TA asutuses.

Kaudselt on aga sihtgrupiks Eesti kõrgkoolide üliõpilased, eelkõige doktorandid, aga ka ühiskond ja majandus laiemalt ning teadus- ja arendustegevuse ning kõrghariduse sektor tervikuna. Samuti on sihtgrupiks ettevõtted, kel on võimalus tegevustes 5.1 ja 5.4 osaleda ning kaudset kasu ka muudest tegevustest saada.

Eelnõu punkt 8 kehtestab volitusnormi elluviijale ja välistab dubleeriva toetuse maksmise. Mobilitas Plussist ei hüvitata toetatava tegevuse 5.4 puhul kululiike, mida hüvitatakse Horisont 2020-st ja milles täpsemalt lepitakse kokku elluviija ja partneri või lõppsaaja vahel. Projektide rahastamisel erinevatest allikatest järgitakse iga kululiigi puhul konkreetse rahastava fondi reegleid.

Eelnõu punkt 9 sätestab, et rakendusasutus moodustab meetme ülese nõukoja, mis ülesandeks on teha ettepanekuid ja anda nõu Haridus- ja Teadusministeeriumile kõrghariduse ning teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise edendamiseks lähtudes Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020 „Teadmistepõhine Eesti“ ning elukestva õppe strateegia 2014-2020 kõrgharidusprogrammi eesmärkidest. Meetme nõukoda on juhtorgan, mille moodustab Haridus- ja Teadusministeerium hõlmates sh ka „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ tegevuse 4.1.3 „Teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumine, mobiilsuse ja järelkasvu toetamine“ elluviidavate toetatavate tegevuste elluviimise strateegiliseks koordineerimiseks, nõustamiseks ja hindamiseks. Nõukoda annab nõu nii rakendusasutusele, kui tegevuse 4.1.3 elluviijatele SA-le Eesti Teadusagentuur ja SA-le Archimedes. Nõukoja tehnilise teenindamise, sh koosolekuteks materjalide ettevalmistamise, tagavad elluviijad, vajadusel koostöös rakendusasutusega.

Nõukojal on eelkõige strateegiline juhtorgan jälgides toetatavate tegevuste elluviimist, kooskõlastades aastaelarve ja tegevuskavad, sh Research in Estonia ja Study in Estonia ühise turundusplaani, kuid näiteks ei osale otseselt elluviija kinnitatavate rahastamisjuhendite kooskõlastamisel või rahastamisotsuste tegemisel. Juhendite puhul tuleb elluviija arvestada parterite tagasisidega ning kooskõlastada juhendid rakendusüksuse ja rakendusasutusega.

Nõukoja moodustamisel on oluline järgida, et koosseis oleks laiapõhjaline ning vajaminev kompetents tagatud. Nõukotta planeeritakse kaasata näiteks Eesti Rektore Nõukogu, Eesti Rakenduskõrgkoolide Rektore Nõukogu, Eesti Üliõpilaskondade Liidu, Majandus- ja Kommunikatsiooni Ministeeriumi, Ettevõtluse Arendamise SA, Eesti Teaduste Akadeemia, Haridus- ja Teadusministeeriumi, SA Archimedes ja SA Eesti Teadusagentuur esindajad. Nõukoda kaasab vajadusel täiendavaid eksperte, et tagada nõukoja kõrgel tasemel töö.

Eelnõu punkt 10 sätestab tegevuste abikõlblikkuse perioodi. Abikõlblikkuse periood peab jääma ajavahemikku 01. jaanuar 2015 kuni 31. august 2023. Tegevuste abikõlblikkuse perioodi algus on erinev lähtudes tegevuste käivitamise ajast. Toetatava tegevuse 5.2 abikõlblikkuse periood algab 1. mail 2015, tulenevalt ERC grandide eelmise vooru rahastamisotsuste avalikustamisest. Tegevuse 5.4 abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuarist 2015, kuna EIT töös osalevate teadusasutuste sisutegevused hakkasid pihta juba 2015. aasta alguses. Horisontaalsete tegevuste kulude abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuarist 2015. Kui elluviija on kulusid teinud enne tegevuse kinnitamise kuupäeva, peavad need olema põhjendatud eelkõige seoses asjaoluga, et elluviija on alustanud tegevuste käivitamiseks vajalike tugitegevustega nagu nt tegevuste juhendite ettevalmistamisega ja läbirääkimistega partneritega. Tegevuste 5.5 ja 5.6 abikõlblikkuse periood algab 1. septembrist 2015 lähtuvalt sellest, millal lõpeb sarnase tegevuse rahastamine perioodi 2007-2013 struktuuritoetuste vahenditest, et tegevuste elluviimisesse ei jääks sisse põhjendamatud pausi. Tegevuse 5.7 abikõlblikkuse periood algab samuti 1. septembrist 2015 arvestades akadeemilise aasta algusega ning vajadusega, et elluviija saaks alustada tegevuste elluviimisega ning sobivate koolituste väljaselgitamisega. Tegevuste 5.1 ja 5.3 abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuarist 2016.

Kuigi abikõlblikkuse perioodi lõpptähtajaks on sätestatud 31. august 2023, et vältida selles osas perioodi 2014-2020 lõpus määruse muudatusi abikõlblikkuse perioodi pikendamiseks. Samas ei ole planeeritud, et sisutegevused nii kaua kestavad. Küll aga on tarvilik 2023 aastal hüvitada elluviija kulusid seoses tegevuse lõpetamisega, sh partnerite tegevustes osalemise lõpparuannete vastuvõtmist. Tegevused peavad olema lõpetatud hiljemalt 31. detsembriks 2022. aastal, välja arvatud toetatavate tegevuste haldamine ehk horisontaalne tegevus, mis peab olema lõpetatud hiljemalt 31. augustiks 2023. aastal.

Eelnõu punktiga 11 kinnitatakse tegevuse eelarve ning jagunemine tegevuste vahel.

Tegevuse kogumaksumus on **35 373 770 eurot**, millest EL toetuse osakaal on kuni 83,54% ehk **29 550 196 eurot**. Riikliku kaasfinantseeringu osakaal on kuni 9,83% ehk **3 476 495 eurot**. Omafinantseeringu osakaal on vähemalt 6,63% tegevuse eelarvest ehk **2 347 079 eurot**. Omafinantseering kogutakse partnerite ja lõppsaajate panusest, elluviija läbiviidavates tegevustes omafinantseering puudub. Erinevatel tegevustel on erinevad finantseerimismäärad, kuna lõppsaajate kohustuslik omafinantseering on tegevuseti erinev. Toetatavate tegevuste finantseerimismäärad on järgmised:

Finantseerimisallikas		summa (eurodes)	osakaal
1. tegevus 1.1.1 KOKKU		12 879 200	100,00%
struktuuritoetus	ERF osalus	10 976 811	85,23%
	riiklik kaasfinantseering	1 291 389	10,03%
omafinantseering	programmis osalevate partnerite või lõppsaajate osalus	611 000	4,74%
2. tegevus 1.3.1 KOKKU		10 375 279	100,00%
struktuuritoetus	ERF osalus	7 729 810	74,50%
	riiklik kaasfinantseering	909 390	8,77%

omafinantseering	programmis osalevate partnerite või lõppsaajate osalus	1 736 079	16,73%
3. tegevused 1.2.1; 1.4.1-1.8.1 KOKKU		12 119 291	100,00%
struktuuritoetus	ERF osalus	10 843 576	89,47%
	riiklik kaasfinantseering	1 275 715	10,53%
omafinantseering	programmis osalevate partnerite või lõppsaajate osalus	0	0,00%
4. tegevused KOKKU		35 373 770	100%
struktuuritoetus	ERF osalus	29 550 196	83,54%
	riiklik kaasfinantseering	3 476 495	9,83%
omafinantseering	programmis osalevate partnerite või lõppsaajate osalus	2 347 079	6,63%

Järel doktorantuuri ja järel doktorantuuri ajal välisriikides omandatud teadmiste ja oskuste rakendamist Eestis toetatakse 12 879 200 euroga, milles eest on võimalik rahastada ligikaudu 300 teadlasaastat lähtudes elluviija poolt riigieelarvelistest vahenditest väljastatavatest grandisummadest samas karjäärietapis asuvatele teadlastele. Olenevalt toetuste pikkusest, on võimalik indikatiivselt rahastada 100 2-aastast järel doktoritoetust ning 100 1-aastast Eestisse tagasipöörduva teadlase toetust.

ERC grandi taotlusega teise hindamisvooru jõudnud, kuid Euroopa Teadusnõukogu rahastusest ilma jäänud teadlaste kulusid hüvitatakse 1 800 000 eest. Arvestades Eesti teadlaste poolt enne tegevuse käivitamist esitatud taotluste ning teise hindamisvooru jõudnud taotluse arvu ning seda, et tegevuse eesmärgiks on tõsta heade taotluste esitamist Eesti teadlaste poolt, planeeritakse tegevusesse kaasata ligikaudu 20 ERC grandivoorus teise hindamisvooru jõudnud teadlast. Arvesse võetakse ka elluviija poolt väljastatavatest grandisummadest samas karjäärietapis asuvatele teadlastele eraldatavate grantide mahtu.

Tippteadlaste toetamiseks on planeeritud 10 375 279 eurot, mille abil on võimalik toetada vähemalt 15 tippteadlast, kes tulevad Eestisse tööle 5 aastaks. Juhul kui toetuse kestus osutub lähtuvalt taotlustest lühemaks kui 5 aastat, saab toetada rohkemaid tippteadlasi. Kokku on planeeritud rahastada vähemalt 75 tippteadlase toetuse aastat.

Euroopa Teadusruumi, Innovaatilise Liidu ja Horisont 2020 algatustes osalejate toetamine ning nende kulude hüvitamine on planeeritud 6 779 291 euro ulatuses. Kuna tegevusesest toetatavate partnerite hulk sõltub sellest, millised projektid ja millises mahus saavad toetatud Horisont 2020 raames või osutuvad rahastatuks osaluskava põhjal, sõltub sellest ka toetatavate projektide arv. Esialgse planeeringu kohaselt „ennustatakse“, et hüvitatakse 4 ERA õppetooli ja 2 EIT algatuses osalemise kulusid ning ligi 30 ERA Net projekti.

ERA õppetoolide puhul toetatakse Horisont 2020 poolt projekti nõ pehmete ehk inimressursi värbamisega seotud kulude katmist ja seadmete ja aparatuuri soetamist, kuid ei hüvitata jooksvaid teadustöö kulusid. Tegevusest rahastatakse ERA õppetooli sisseseadmise kaasnemaid teadustöö kulusid, millele seatakse elluviija poolt piirmäär ning mille rahastamine toimub kuludokumentide põhjal. Ka ERA Net projektide puhul on kulude hüvitamine planeeritud kuludokumentide põhjal. Täpne toetatav ERA Net projektide arv saab olla ligikaudu 30, kuid projektide valik sõltub sellest, millised ERA NET-id osutuvad

väljavalituks osaluskavas ning kui hästi läheb Eesti partnerite osalusega projektidel ERA NET-ide hindamisel. EIT projektide puhul kavatsetakse toetada kaht projekti: Tartu Ülikooli osalust *Health KIC*'is ja Tallina Tehnikaülikooli osalust *Raw Materials KIC*'is. 2018. aastal võib juhtuda, et veel mõni Eesti partner ühineb KIC-g. Kulused hüvitatakse vastavalt seatud piirmääradele.

Eesti EL algatustes osalemist toetava kontaktbüroo tegevusteks on planeeritud 1 260 000 eurot. Tegevused viib peamiselt läbi elluviija, kuid hüvitab vajadusel tegevustes osalevate partnerite kulused. Kulude hüvitamine toimub kuludokumendi põhisel.

„Research in Estonia“ turundustegevuste eelarveks on planeeritud 910 000 eurot ning sarnaselt Brüsseli büroo tegevustele viib ka siin tegevused läbi peamiselt elluviija ise ning kaasab vajadusel partnereid.

Rahvusvaheliste koolituste ja õppevisiitide kulused planeeritakse hüvitada 150 000 euro ulatuses. Arvestatud on sellega, et kõrge tasemega koolitusi ja õppevisiite võiks pakkuda umbes 100-le teadlasele ning ühe koolituse/õppevisiidi hind on ligikaudu 1500 eurot. Koolituse hinna aluseks on võetud Eesti Teadusagentuuri varasem kogemus ERC grandi kirjutamise koolitustel osalemisel.

Horisontaalsete tegevuste jaoks on ette nähtud 1 207 500 eurot ning sellega kaetakse „Mobilitas Pluss“ elluviimisega seotud kulused, nagu tegevuste juhtimise kulud, kommunikatsioonikulud jne. Administratiivse iseloomuga kulude katmiseks kasutatakse tegevuste kaudseid kulused.

Riigiabi ja vähese tähtsusega abi esinemise puhul kehtivad teatud piirangud. Riigiabi puhul peavad abikõlblikud kulud ja abi maksimaalne osakaal vastama üldise grupierandi määruse artiklis 25 toodud tingimustele. Riigiabi osakaalud ja tingimused on toodud käesoleva seletuskirja lk-l 8.

Vähese tähtsusega abi puhul peavad tegevuste abikõlblikud kulud ja maksimaalne summa ühe toetuse saaja kohta vastama vähese tähtsusega abi määruse artiklis 3 toodule. Lõppsaajale ja partnerile antud vähese tähtsusega abi koos käesoleva toetuse andmise tingimuste käskkirja raames taotletava vähese tähtsusega abiga ja teiste Euroopa Komisjoni määruste kohaselt antud vähese tähtsusega abiga, ei tohi jooksva majandusaasta ja kahe eelneva majandusaasta jooksul kokku ületada 200 000 eurot. Juhul, kui lõppsaaja või partner on saanud vähese tähtsusega abi Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 360/2012 Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele antava vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 114, 26.04.2012, lk 8–13) alusel, ei tohi neile nimetatud määruse ja vähese tähtsusega abi määruse alusel käesoleva ja kahe eelneva majandusaasta jooksul antud vähese tähtsusega abi koos käesolevast toetuse andmise tingimuste käskkirjast taotletava toetusega ületada 500 000 eurot.

Eelnõu punkt 12 sätestab tegevuse abikõlblike ja mitteabikõlblike kulude loetelu. Kulude abikõlblikkuse määratlemisel on lähtutud eesmärgist, et kõik tehtavad kulutused oleks seotud konkreetselt läbiviidavate tegevustega.

Abikõlblikud on järgmised kulud:

- 1) personalikulud vastavalt ühendmääruse §-le 3, kus on loetletud, millised kulud ja millistel tingimustel on personalikulude raames kaetavad. üliõpilase juhendamise protsessis osalevale Eesti (kaas)juhendaja või konsultandi juhendamise tasu võib maksta vaid siis, kui (kaas)juhendamine või konsulteerimine toimub teise

- TA asutuse juures. Ülikooli loetakse üheks TA asutuseks. (kaas)juhendamise ja konsulteerimise eest tasu maksmine võimaldab seejuures toetada asutustevahelist koostööd, interdistsiplinaarsust ja tippspetsialistide järelkasvu tagamist; Abikõlblikud on retsensentide ja ekspertide tasud, kui need on vajalikud toetatavate tegevuste elluviimiseks. Näiteks tasud retsensentidele, kes hindavad laekunud taotlusi või projekte;
- 2) kaudsed kulud hüvitatakse lihtsustatud hüvitamisviisi alusel 15% ulatuses otsestest personalikuludest vastavalt ühendmääruse § 9 lõigetele 1 ja 3-6. Lihtsustatud hüvitamisviisi kasutamine tähendab, et kaudseid kulusid ei hüvitata kuludokumentide alusel ja see võimaldab vähendada meetme tegevuse rakendamise administratiivkoormust. Kaudsed kulud arvestatakse nii elluviija, kui ka partneri või lõppsaaja poolt tehtud otsestelt personalikuludelt.
 - 3) tegevuste elluviimiseks vajalike sisseostetavate teenuste kulud võivad mh kaasneda nt uuringute ja analüüside, tõlketööde, trüki- ja kujundustööde, konverentsiteenuse jms sisseostuga;
 - 4) koolituse ja teadlasmobiilsusega seotud kulud sisaldavad mh koolituskulu, mis ei ole käsitletav personalikulude osana (vastavalt ühendmääruse § 3 lõike 1 punktile 6), nt teadlaste erialast enesetäiendust puudutavate koolitustel osalemise kulusid ja koolituste korraldamise (toitlustus, materjalide ettevalmistamine jms) kulusid, mobiilsusega kaasnevat sõidu- ja majutuskulusid, osavõtutasusid jms;
 - 5) samuti stažeerimise ja õppevisiitidega kaasnevad kulud, mis üldjuhul on töötajate lähetamiskulud, mida elluviija partneritele hüvitab;
 - 6) aparatuuri ja instrumentide, laborite sisseade ja väliuuringute teostamiseks vajaliku infrastruktuuri soetamise või täiendamisega seotud kulud sisaldavad mh nt arheoloogiliste, geoloogiliste, bioloogiliste jm välitööde teostamise jaoks tarvilikke töövahendeid, varustust, aparatuuri, proovide säilitamiseks vajalikke seadmeid jms, sh aparatuuri ja instrumentide paigaldamise ja seadistamisega seotud kulusid (mis võivad puudutada ka aparatuuri tööks ja funktsioneerimiseks vajalikke rekonstrueerimis- ja ehituskulusid), samuti aparatuuri, instrumentide ja seadmete tööks lahutamatu osana vajaliku tehnika (laboriarvutid, digitaalkaamerad jm) soetamise, kaasajastamise, paigaldamise ja seadistamise kulusid, mis on abikõlblikud üksnes tegevustes 5.1, 5.2, 5.3 ja 5.4 ning ei ole toetuse andmisel ja kulude hüvitamisel eraldi eesmärgiks, kuid toetatavad tegevuse elluviimist;
 - 7) patente ja muu immateriaalse vara (litsentside, kaubamärkide, kasutusõiguste, tarkvara) valideetmise ja kaitmise kulud, mis kaasnevad nt teadustöö läbiviimisega toetatavate tegevuste raames;
 - 8) andmesisestus- ja analüüsikeskkonna loomisega seotud kulusid, andmebaasi arendustööde, tarkvara ja selle uuenduste, riistvara (arvutid, kõvakettad, monitorid jne) jms kulusid;
 - 9) abikõlblikud on siseriiklike- ja väliskoostöötegevustega seotud kulud, sh esinduskulud, mis on vajalikud nt tegevuses 5.6 turundustegevustes (meenend) või ka teaduskoostöö arendamiseks;
 - 10) toetatavate tegevuste käigus tekkinud teadusandmete hoiustamisega seotud kulud;
 - 11) abikõlblik on abikõlblike kulude puhul tekkiv erisoodustusena käsitletav kulu ja tasutav maks „Tulumaksuseaduse“ § 48 lõike 4 tähenduses;
 - 12) sisseostetava teenustena on mh abikõlblik juriidiliste teenuste ostmisega seotud kulud;
 - 13) info levitamise ja teadustegevuse tulemuste publitseerimise ning populariseerimisega seotud kulud võivad mh sisaldada teadusartiklite publitseerimise kulusid, tegevuste elluviimisega seotud ürituste (konverentsid, seminarid, teemapäevad, näitused jms) korraldamisega seotud kulusid (nt materjalide ettevalmistamisega seotud kulud, töövahendite kulud, üritusel osalejate transpordi-, toitlustus- ja majutuskulud), meedias populariseerimise ja tulemuste levitamise seotud kulud, infomaterjalide

koostamise ja teavitamiskulusid, mis toetavad seejuures teadlase elukutse maine tõusu ja teadlaste järelkasvu tagamist. Toetuse saaja peab toetuse andmisest teavitama avalikkust, toetusest rahastatud objekte tähistama ja viitama Euroopa Liidu osalusele vastavalt viitamise nõuetele ja korrale, mis on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 19. septembri 2014. a määrusega nr 146 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse andmisest avalikkuse teavitamise, toetusest rahastatud objektide tähistamise ning Euroopa Liidu osalusele viitamise nõuded ja kord“;

- 14) rahvusvaheliste ja riigisiseste organisatsioonide liikmemaks või osalemistasu, kui liikmelisus tuleneb tegevuse rakendamisest. Ehk juhul kui tegevust ei ole võimalik ilma liimemaksu või osalustasu maksamata elluvijaja;
- 15) rendikulud sisaldavad seadmete ja liiklusvahendi rentimise kulusid, juhul kui see on vajalik uurimistöö läbiviimiseks nagu nt välitööde teostamisel transpordi tagamiseks, spetsiaalselt teadustöö läbiviimiseks kohandatud liiklusvahendi kasutamiseks. Samuti tuuakse välja, et abikõlblikud on elluvijaja Brüsselis asuva kontaktbüroo ruumide rendi kulud, mida rahastatakse tegevusest 5.5;
- 16) teadustööks vajaliku liiklusvahendite nagu nt puurimisagregaat, hõljuk, roomikmasin vms ost või rentimine (kapitali- kui ka kasutusrent), kui see on vajalik toetatavate tegevuste elluviimiseks;
- 17) mööbli soetamine kui see on vajalik tegevuste elluviimiseks. Nt teadlasele on tarvilik uurimigrupi töötingimuste loomiseks osta uus laud või tool vms või on vastavad kulud vajalikud elluvijajale, kui olemasolevad elluvijaja kastuses osalevad mööbliesemed on amortiseerunud või läinud katki;
- 18) Mobiltias Pluss tegevuste elluviimisega seotud teavitamiskulud;
- 19) Toetatavas tegevuses 5.1 antakse toetust ühikuhindade alusel, mis on toodu lisa 2. Ühikuhindade kasutamine aitab kaasa tegevuse vahendite säästlikumale, tõhusamale ja efektiivsemale kasutamisele. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse nr 1303/2013 artikli 67 lõike 5 punktile c võib Euroopa struktuuritoetustest toetuse maksmisel kasutada kooskõlas rakenduseeskirjadega lihtsustatud kulude hüvitamist, mida rahastavad täielikult liikmesriigid, sama tüüpi tegevuste ja toetusesaajatega seotud toetuskeemide suhtest (ka ühendmäärus § 6 lg-le 5). Ühikuhinna aluselt tohib anda ka vähese tähtsusega abi.

Liikmesriikide toetuskeemide puhul on võimalik kasutada lihtsustatud kuluvõimalusi ilma lisaarvutusteta võttes üle riikliku skeemi. Kasutatud riiklikke meetodeid ei auditeerita. Auditeeritakse kohaldamist. Riiklikke meetodeid võib kasutada sarnaste toetuse saajate ja tegevuste suhtes tingimusel et neid kasutatakse ka selliste tegevuste puhul, mida rahastatakse üksnes riiklikest vahenditest, ilma igasuguse EL toetuse või välisabita. Riiklik toetuskeem ja selle kasutamise meetod peavad olema samal alal kasutuses kui struktuuritoetuste skeem ning riiklik skeemi kasutamise meetodid muutmisel tuleb muuta ka struktuuritoetuse kasutamise skeemi, mille kasutamisel tuginetakse riiklikule skeemile. Kui vastavad tingimused ei ole täidetud, tuleb toetuse andmine struktuurivahenditest antud lihtsustuse alusel lõpetada.

Haridus- ja Teadusministeerium võtab üle liikmesriigi toetuskeemi struktuuritoetuse kasutamise lihtsustamiseks eesmärgiga ühtlustada riigieelarvest ja struktuurivahenditest rahastatavate järel doktorite uurimistoetuste kasutamise tingimusi teadusele omase finantseerimise põhimõtte alusel. Samuti laiendatakse lihtsustatud kulude hüvitamise meetodikat samast tegevusest rahastatavatele tagasi pöörduvate teadlaste töölevõtmisele TA asutuste, kõrgkoolide ja ettevõtete poolt. Järgnevalt kirjeldatakse riikliku toetuskeemi, et tuua selgelt välja skeemis kohaldamise alused.

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (*edaspidi* TAKS) defineerib uurimistoetused, mille hulgas on mh ka personaalsed uurimistoetused nagu järel doktorite teadustöö toetamiseks

eraldatav toetus või tagasi pöörduvate teadlaste toetamiseks ettenähtud toetus. TAKS § 2 p 8 sätestab, et personaalne uurimistoetus on teadus- ja arendusasutuses töötava isiku või uurimiserühma kõrgetasemeline teadus- ja arendustegevuse projekti rahastamiseks eraldatav toetus. See tähendab, et makse toetuse kohta tehakse konkreetse teadlase või uurimiserühma (isikuliselt on teada, kes on uurimiserühmas ehk tegemist on personaaliseeritud toetusega) teadustöö tegemiseks konkreetsetes TA asutuses, kõrgkoolis või ettevõttes. Toetus kantakse asutuse arvele ja asutus sõlmib teadlasega töölepingu. TAKS sätestab, et personaalset uurimistoetust taotletakse avalikul konkursil ETAg-i kehtestatud ning HTM-iga kooskõlastatud tingimustel ja korras. Personaalse uurimistoetuse taotluste hindamise korraldab ETAg ja viib läbi ETAg hindamisnõukogu, toetuse määramise otsustab ETAg ja uurimistoetusteks ettenähtud raha eraldatakse ETAg-ile HTM kaudu.

Lähtudes TAKS-ist kinnitab ETAg-i juhatus riikliku järeldoktori toetuse taotlemise [tingimused ja korra](#) ning [eelarve koostamise põhimõtted](#). Järeldoktori uurimistoetuse taotlemise ja kasutamise tingimused ja kord ning summa põhinevad ETAg-i varasemal järeldoktori väljaandmise kogemusel. Riiklik järeldoktori toetus, mis on ainukene Eestis toimiv järeldoktorite rahastamise instrument, on ETAg-i (Eesti Teadusfondi õigusjärglane) hallata aastast 2005. Praegune taotluste esitamise ja hindamise kord ning rahastamise määrad kinnitati 25.05.2015 ETAg-i juhatuse poolt. Antud dokumentatsiooni kinnitatakse iga-aastaselt, kuigi sisulisi muudatusi esineb harva. Nimetatud toetuse määrasid rakendatakse riiklike järeldoktoritoetuste väljaandmisel alates aastast 2013. Sarnastest (mitte samadest, kuna ajas on leitud vajalikuks uurimistoetuse summasid võimaluste ja otstarbekuse piires tõsta ja korrigeerida) määrades on lähtutud ka perioodi 2007-2013 teadlasmobiilsuse programmi „Mobilitas“ tegevuse „Järeldoktorite positsiooni arendamine noorte teadlaste akadeemilise karjääri astmena“ raames, alates aastast 2009 välja kuulutatud taotlusvoorudes, kuigi lihtsustuse võimalusi seni rakendatud ei ole.

Perioodi 2014-2020 teaduse rahvusvahelistumise, mobiilsuse ja järelkasvu teotuse andmise tingimustes „Mobilitas Pluss“ on HTM-il soov kasutada lihtsustamise võimalusi ning rakendada sama meetodikat, mis riikliku järeldoktori skeemi puhul.

Riikliku järeldoktori uurimistoetuste puhul teeb ETAg väljamaksed T&A-asutusele vastavalt sõlmitud lepingutele poolaastapõhiselt ning tehtud kulusid ei tule tõendada täiendavate kulu- ja maksedokumentidega. Vastavalt ETAg-i poolt kinnitatud toetuse eraldamise tingimustele ja korrale teeb ETAg juhatus käskkirjaga otsuse, milles määratakse ära taotluse rahuldamise korral toetuse periood ja eelarve. ETAg sõlmib kolmepoolse lepingu teadlase ja TA asutusega kogu toetuse perioodiks. Toetus eraldatakse järeldoktori vastuvõtvale TA-asutusele. Vastavalt tingimustele ja korrale kantakse järgneva kalendriaasta toetus asutusele üle peale nõuetele vastava aastaaruande esitamist. ETAg-il õigus toetus tagasi nõuda mittesihtotstarbelise kasutuse korral, läbi viia toetuse kasutamise kontrolli ja asutus peab sellele igakülgset kaasa aitama.

Struktuuritoetuse kasutamise lihtsustamine riikliku skeemi ülevõtmisel võimaldab viia Eestis toimivad järeldoktorite finantseerimise skeemid ühtsetele alustele. Selle tulemusena:

- suureneb toetuse taotluste arv, kuna lihtsustatud rahastusskeem on teadlastele atraktiivsem;
- luuakse võrdsed võimalused Eestis tervikuna teadustöö tegemiseks Eesti riigi poolt finantseeritavatele järeldoktoritele olenemata rahastusallikast (struktuuritoetuste vahendid vs riigieelarvelised vahendid);
- paraneb elluviija haldusvõimekus pühenduda enam sisulisele tööle, sest lihtsustub väljamaksete tegemise protsess.

Kõik ETag-i poolt väljastatavad personaalsed uurimistoetused asutustele (sh Mobilitas Pluss toetused) kantakse asutuse pangaarvele. Toetusest maksab asutus teadlasele palka ning ümberasumistoetuse, millelt tasub antud kuludega seotud maksud (moodustab palgafondi, maksab erisoodustuse), katab teadlase teadustööga seotud kulusid ning tagab teadustöö elluviimiseks vajaliku töökeskkonna.

Mobilitas Pluss järeldoktori toetus kehtestatakse samas määras, mis riiklik järeldoktori toetus. Haridus- ja Teadusministeerium koostöös elluvijaga on arvamusel, et toetatavast tegevusest 5.1 rahastatav tagasipöörduva teadlase toetus on sarnane järeldoktori toetusega ning sellest tulenevalt on võimalik lihtsustatud kulude hüvitamist ühikuhindade alusel rakendada kogu toetatavast tegevusest 5.1 rahastatavatele toetustele. Järgnevas tabelis on toodud võrdlus, et näidata ära toetatavate tegevuste ja sihtrühma sarnasus.

Tabel 1. Toetatava tegevuse ja toetuse saajate sarnasuse võrdlus

	Riiklikud personaalsed uurimistoetused järel doktoritele	Mobilitas Pluss järel doktoritoetus	Mobilitas Pluss Eestise tagasipöörduva teadlase toetus
Toetatavad tegevused	Toetatakse 1-2 aasta pikkust järel doktorantuuri läbimist Eesti TA asutuses või välisriigi TA asutuses. Sealjuures välisriigis järel doktorantuuri läbides on järel doktor lepingulises suhtes jätkuvalt Eesti TA asutusega. Toetuse määrad Eestis või välisriigis järel doktorantuuri läbimiseks on samad. Toetust antakse kindla uurimisprojekti läbiviimiseks TA asutuse juures.	Toetatakse 1-2 aasta pikkust järel doktorantuuri läbimist Eesti TA asutuses. Toetust antakse kindla uurimisprojekti läbiviimiseks TA asutuse (toetuse lõppsaaja) juures.	Toetatakse välisriigis järel doktorantuuri läbinud teadlase tagasipöördumist Eesti TA asutusse. Toetust eraldatakse maksimaalselt üheks aastaks. Toetust antakse kindla uurimisprojekti läbiviimiseks TA asutuse (toetuse lõppsaaja) juures.
Toetuse sihtrühm	TAKS-i definitsioonile vastavad järel doktorid	TAKS-i definitsioonile vastavad järel doktorid	Välisriigis järel doktorantuuri läbinud või sellega võrreldaval tasemel teadustööd teinud teadlased. Järel doktorantuuri läbinud teadlased on küll karjääriredelis võrreldes järel doktoriga ühe astme võrra kõrgemal ning nendega seotud tegelikud kulud on suuremad, kuid antud toetuskeemi puhul eelistatakse lihtsustatud hüvitamisviisi ühikuhindade näol kõigi

			tegelike kulude katmisele.
--	--	--	----------------------------

Programmi „Mobilitas Pluss“ järeldoktori uurimistoetuse summa sätestatakse samas suuruses, mis riiklik järeldoktori uurimistoetus. 2016. aasta koosneb riiklik uurimistoetus järgmistest komponentidest (vastavalt SA Eesti Teadusagentuuri juhatuse 25. märtsi 2015. a käskkirjale nr 1.1-4/15/40 „Personaalse uurimistoetuse taotluse eelarve koostamise põhimõtted“):

- järeldoktori palgafond - 27 000 eurot aastas;
- teadustöö kulud eksperimentaalteadustes – 6000 eurot aastas
- teadustöö kulud mitteeksperimentaalteadustes – 3200 eurot aastas
- üldkulud – arvestuslikult 5% otseste kulude (teadustöö kulud ja palgafond) summast:
 - üldkulud eksperimentaalteaduste valdkonnas – 1650 eurot aastas;
 - üldkulud mitteeksperimentaalteaduste valdkonnas – 1510 eurot aastas;
- ümberasumistoetus – 6500 eurot ühekordne toetus põhjendatud juhtudel; kohalduvad töötasule ettenähtud maksud

Mobilitas Plussis kehtestatakse toetused 3 ühikuhinnana, sest uurimistoetust käsitletakse ühe toetuse ehk ühikuna ja ühikus sisalduvaid kuluartikleid eraldiseisvalt ei hüvitata:

- 1) Eksperimentaalteaduste valdkonna järeldoktori või Eestisse tagasipöörduva teadlase toetuse ühikuhind ühe kalendriaasta kohta on 34 650 eurot, mis riiklikus skeemis vastab järgmistele komponentidele:
 - a) järeldoktori töötasu 27 000 eurot aastas;
 - b) teadustöökulu 6000 eurot aastas;
 - c) üldkulud (5% a) ja b) pealt 1650 eurot aastas).
- 2) Mitte-eksperimentaalteaduste valdkonna järeldoktori või Eestisse tagasipöörduva teadlase toetuse ühikuhind ühe kalendriaasta kohta on 31 710 eurot, mis riiklikus skeemis vastab järgmistele komponentidele:
 - a) järeldoktori töötasu 27 000 eurot aastas
 - b) teadustöökulu 3200 eurot aastas
 - c) üldkulud (5% a) ja b) pealt 1510 eurot aastas)
- 3) Järeldoktori või Eestisse tagasipöörduva teadlase ümberasumistoetuse ühikuhind 6500 eurot ühekordse toetusena.

Täpsemad ühikuhinna rakendamise tingimused on toodud lisa 2, sealjuures arvestatud riikliku skeemi tingimusi.

Juhul kui riiklik skeem muutub, tuleb muudatust kohaldada ka SF rahastusele ehk siis TAT käskkirja lisa 2 muuta või kui ei ole kohaldatav, siis sellisel kujul rahastamine lõpetatakse. Riiklik toetusskeem ja selle kasutamise meetod peavad olema samal ajal kasutuses kui struktuuritoetuste skeem ning riiklik skeemi kasutamise meetodid muutmisel tuleb muuta ka struktuuritoetuse kasutamise skeemi. Kui vastavad tingimused ei ole täidetud, tuleb toetuse andmine struktuurivahenditest antud lihtsustuse alusel lõpetada.

See tähendab ka seda, et paralleelselt Mobilitas Plussist rahastatavate toetusega peab säilima riigieelarveline rahastus sarnastele toetustele, millele Mobilitas Pluss ühikuhinnad põhinevad, ning antud toetusskeeme tuleb rahastada üksnes riiklikest vahenditest, ilma igasuguse EL toetuse või välisabit. Nagu eespool öeldud, on riik toetanud järeldoktori toetusi alates 2005. aastast. Paralleelselt Mobilitas Plussiga säilib riigieelarveline rahastus järeldoktoritele. Järgnevas tabelis on esitatud riigieelarvelistest vahenditest eraldatava toetuse eelarve.

Tabel 2. Riigieelarvest rahastatavad järeldoktori toetus

Tegevus	Riigieelarvest rahastamise maht eurodes ühe aasta kohta					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Riiklik järeldoktori toetus Eesti Teadusagentuur	512 340	1 456 875	564 315	550 000	550 000	550 000

Mitteabikõlblike kulude sätestamisel lähtutakse ühendmääruse § 4 loetletud mitteabikõlblikest kuludest. Liskas on abikõlbmatu hüvitada kulusid liiklusvahendite ostmiseks, rentimiseks ja liisimiseks, kinnisasja ostmiseks, amortisatsiooniks, organisatsiooni juhtimisega seotud kuludeks, olemasoleva õppe- ja teadustöö infrastruktuuri ja hoonete jooksva või regulaarse käigushoidmiseks, korrashoiuks ja remondiks ning päevaraha, majutuskulu ja mootorsõiduki kuluks osas, mis ületab õigusaktides kehtestatud piirmäära.

Üliõpilastele makstavad stipendiumid või üliõpilaste õppekulude hüvitamine ei ole antud tegevusest toetatav. Küll aga on lubatud palgata üliõpilasi, sh doktorante, tegevustes, kus sobiv, tööle ja maksta neile palka. Vastavalt kehtivale teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele ja ülikooliseadusele on töötaja ja üliõpilase õigused ja kohustused eristatud. Nooremteaduri ametikohti täidetakse sarnaselt teistele teadustöötaja ametkohtadele teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse regulatsiooni alusel. Doktorandil on võimalik saada samaaegselt riiklikku doktoranditoetust, aga ka doktoriõpet toetavaid stipendiume, nooremteaduri palka või palka muu töö eest. Nooremteaduri ametikohale võib kandideerida isik, kellel on vähemalt magistrikraad või selle vastav kvalifikatsioon ehk selleks ei pea õppima doktoriõppes. Samas on lubatud doktoriõppe üliõpilasi võtta tööle ka muudele ametkohtadele kui nooremteadur, kuigi just nooremteadurina töötamine peaks toetama doktoritöö valmimist ning õpingutes edasijõudmist ja motiveerima noori pühendumata teadustööle ka pärast doktoriõppe lõpetamist. Abikõlbmatu on ka üliõpilase juhendamisprotsessis osalevale Eesti (kaas)juhendajale või konsultandile makstav juhendamise tasu juhul, kui üliõpilase (kaas)juhendamine või konsulteerimine toimub samas kõrgkoolis, kus üliõpilane õpib.

Käibemaks on abikõlblik vaid vastavalt ühendmääruses sätestatud tingimustele.

Ühendmäärus sätestab, et kulu peab olema põhjendatud, tõendatud, tegelikult tehtud ja makstud abikõlblikkuse perioodil. Juhul, kui rahastatav tegevus on seotud puhastulu teenimisega, järgitakse ühendmääruse § 5 sätestatut. Puhastulu võib tekkida nt seoses ettevõtete kaasamisega. Puhastulu arvestamisel lähtutakse diskonteeritud meetodist, võttes arvesse tegevuse sektorile asjakohast võrdlusperioodi ja vastava investeeringuliigi eeldatavat kulutasuvust.

Juhul, kui tegevus osutub riigiabiks, siis ei ole enne taotluse esitamist alustatud tegevuste kulud abikõlblikud.

Eelnõu punkt 13 kirjeldab toetuse maksmise tingimusi ja korda. Toetuse maksmisel lähtutakse STS §-dest 28–30 ja selle alusel kehtestatud õigusaktidest. Toetuse maksmise üldtingimused on sätestatud ühendmääruse §-s 13.

Toetuse väljamakseid teostatakse järgmiselt:

- 1) peale abikõlbliku kulu tekkimist tegelike kulude alusel vastavalt ühendmääruse § 14 lõike 1 punkti 1 alusel;
- 2) kaudsed kulused hüvitatakse ühtse määrana 15% ulatuses tegevuse abikõlblikest otsestest personalikuludest;
- 3) taotleda HTMilt sildfinantseerimist;
- 4) põhjendatud juhtudel ettemaksetena.

Eelnõuga nähakse ette elluviija poolt maksetaotluste esitamist rakendusüksusele, rakendusüksuse poolt maksete tegemisele eelnevad tegevused ja tähtajad, maksetaotluse ja ettemakse kasutamise aruande menetlemise osalist või täieliku peatamist perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse § 30 lõikes 1 sätestatud juhul, maksetaotluses ilmnenud puuduste kõrvaldamise korda ning lõppmaksete tegemist. Viimane maksetaotlus esitatakse elluviija poolt koos tegevuse lõpparuandega. Sisuliselt ei erine lõpparuanne vahearuandest, tegemist on lihtsalt viimase aruandega, mis esitatakse elluviija poolt rakendusüksusele.

Eelnõu punkt 14 sätestab elluviija ja partneri kohustused. Põhiliste toetuse taotlemiseks vajalike dokumentide kohta töötab elluviija välja tüüpvormid ja minimaalse lepinguvormi osapoolte vahel, kus on muuhulgas nõue intellektuaalse omandi varaliste õiguste jaotuse ja tingimuste osas kokkuleppe saavutamise kohta, samuti osapoolte vastutus, õigused ja kohustused ning riskide jagunemine.

Eelnõu punkt 15 sätestab tegevuste elluviimise seire. Elluviija esitab iga-aastase kalendriaasta kohta käiva vahearuande järgmise kalendriaasta 30. jaanuariks rakendusüksusele, kus peab olema kajastatud vähemalt indikaatorite info. Mu vahearunades kajastuv info lepitakse rakendusasutuse ja elluviija vahel kokku halduslepingus ja see kajastub rakendusüksuse poolt kinnitatavad vahearuande vormis. Lõpparuanne esitatakse sarnaselt vahearuandele.

Eelnõu punkt 16 sätestab tegevuste ja nende elluviimise tingimuste muutmise korra.

Eelnõu punkt 17 sätestab finantskorrektsioonide tegemise vastavalt perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse 3. peatüki 12. jaole. Finantskorrektsiooni otsus tehakse ja toetus nõutakse tagasi vastavalt perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse §-des 45-47 ja ühendmääruse §-des 21-23 sätestatule.

Eelnõu punkt 18 sätestab dokumentide säilitamise korra.

III EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Käesoleva eelnõu aluseks on struktuuritoetuse seadus ja selle alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrused.

Käesolev eelnõu on kooskõlas ka struktuuritoetuse seaduse aluseks olevate järgmiste Euroopa Liidu määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted ühisesse strateegilisse raamistikku kuuluvate fondide – Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi – kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi,

- Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1301/2013, 17. detsember 2013, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgiga seonduvaid erisätteid ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1080/2006;
 - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 1300/2013, mis käsitleb Ühtekuuluvusfondi ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1084/2006;
 - Euroopa Komisjoni määrus (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes;
 - Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks.

IV TEGEVUSE MÕJUD

Tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele

Rahastatavate tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele on vähemalt neutraalne või soodustav. See, kas ühe või teise tegevuse raames viiakse ellu tegevusi, mis toetavad läbivatele teemadele positiivset mõju, selgub elluviimise käigus. Valdavalt toetatakse tegevuste raames teadus- ja arendustegevust, mis tähendab, et mõju võib avalda vastav teadustöö. Juhul kui teadustööl on läbivate teemadega seos, siis eelduste kohalselt on tegemist positiivse mõjuga. Tegevuste elluviimisel tuleb nii elluviijal kui ka partneritel järgida kavandatavate tegevuste mõju läbivatele teemadele (regionaalsele arengule, keskkonnahoiule, kodanikuühiskonna arengule, võrdsete võimaluste tagamisele, ühtsele riigivalitsemisele või infoühiskonna edendamisele). Alljärgnevalt on kirjeldatud võimalikke kokkupuutekohti läbivate teemadega ning mõjudega.

Võrdsed võimalused

Tegevuse kaudu toetatavate tegevuste puhul ei seata juurdepääsupiiranguid lähtuvalt sotsiaalsest rühmast. Võimalused tegevustest osa saada ei sõltu isiku soost, rassist ega rahvuslikust kuuluvusest või vanusest. Tegevused, mille puhul on oluline füüsiline juurdepääsetavus (nt koolitused) arvestatakse koolituskohdade valikul parimal viisil puuetega inimeste osalemisvõimalustega, kuid arvestada tuleb, et juhul kui koolitused toimuvad väliriikides ning koolituse korraldaja on mõni välisriigi asutus ning elluviija hüvitab koolitusel osalevate teadlaste kulud, puudub tõenäoliselt elluviija võimalust mõjutada koolituse toimumise asukohta. Lisaks füüsilisele keskkonnale, tuleb tagada juurdepääs informatsioonile ja kommunikatsioonile, sh võetakse võimalusel arvesse WCAG 2.0 juurdepääsetavuse suuniseid, kui see ei saa takistuseks toetatavate tegevuste peaesmärkide elluviimisel.

Tegevused toetavad naiste ja meeste võrdõiguslikkust hariduses, teaduses ja tööturul võimaldades mõlemast soost inimestele tegevustes osaleda tõstes nende kvalifikatsiooni ning konkurentsivõimet tööturul, eelkõige pidades silmas teadus- ja arendustegevuse valdkonda. Vastavalt Statistikaameti andmetele on meeste või naiste vähesem esindatus märgata teatud teadus- ja arendustegevuse valdkondades, kuid Eesti puhul ei saa rääkida siinkohal probleemsest olukorrast, mis vajaks proaktiivseid tegevusi ühe või teise sugupoole esindatuse tõstmiseks. Trend on, et naisteadlaste osakaal suureneb kõigis teaduse valdkondades. Eesti teadustöötajatest kasumitaotluseta institutsionaalsetes sektorites moodustavad mehed 50,8% ja naised 49,2% (2013). Kõige suurem meessoost teadlaste arvu langus võrreldes 2004. aastaga on olnud põllumajandusteadustes 14,3%, sealsamas on valdkonnas mehi ja naisi 2013. aastal peaaegu võrdselt. Osakaalult on kõige vähem mehi arstiteadustes, 2013. aastal 35,6%

(langus võrreldes 2004. aastaga 9,2%) ja humanitaarteadustes, 2013. aastal 37,1% (tõus 8,4%) ning naisi tehnikateadustes, kus on näha alates 2014. aastast väikest tõus 31,4%-le ja loodusteadustes, kus naiste osakaal on püsinud peakoikumatu olles 2013. aastal 38,2%. Kui võrrelda andmeid rahvusvahelist, sh pöörates tähelepanu just valdkondadele, kus traditsiooniliselt on naisteadlaste osakaal olnud võrreldes teiste valdkondadega madalam, siis Eurostati andmete kohaselt on naisteadlaste osakaal loodus- ja tehnikateadustes Eestis EL keskmisel tasemel (2011: 35%, 2012: 36% - hilisemad andmed riikide lõikes puudulikud).

Sealsamas naisteadlaste osakaal on oluliselt madalam just juhtivatel positsioonidel. Sarnane trend joonistub välja ka perioodil 2017-2013 toetatud tegevustest. Näiteks teadlasmobiilsus programmist „Mobilitas“ toetatud järel doktorite grandid jagunesid naiste ja meeste vahel pea täpselt võrdselt, kuigi soolise tasakaalu saavutamine rahastatud taotluste puhul ei olnud eesmärgiks, siis tippteadlaste grandist rahastatud teadlaste puhul domineerisid mehed.

Teadlaste arvukust mõjutab kahtlemata üliõpilaste arv ja täpsemalt lõpetajate arv doktoriõppes. Üliõpilaste arv on küll aastatega (vaadeldav periood 2004-2013) langenud tulenevalt demograafilistest langustrendidest, kuid naiste ja meeste osakaal kõrgharidusõppurite hulgas on püsinud stabiilsena, mehi on kõrgharidusõppes 38-41%. Kokkuvõttes on aga viimase 10 aasta jooksul on meeste osakaal teadlaste seas vähenenud ning naiste osakaal tõusnud.

Sarnaselt teisele eluvaldkondadel ning tavapärasele teaduse rahastamise praktikale lähtutakse vahendite eraldamisel eelkõige teadustöö eksellentsusest ning vajadusel valdkondlikest prioriteetidest, mitte rahastatavate teadlaste soost või uuritavast teemavaldkonnas. Toetamiseks Eesti teadlaste ja TA astuste osalust Horisont 2020 algatustes on soovitatav elluviijal kaaluda, kuidas tõsta Eesti taotlejate pädevust Horisont 2020 projektitaotluste ettevalmistamisel arvestades, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1291/2013, millega antakse alus Horisont 2020 raamprogrammile rõhutatakse vajadust edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust teadustöös ja innovatsioonis, kasutades täielikult ära nii nais- kui ka meessoost teadlaste potentsiaali ning arvestades soolisi aspekte teadustöö ja innovatsiooni sisus. Toetatavates tegevustes, kus antakse välja personaalset tüüpi uurimistoetusi nagu näiteks järel doktorite toetused, on oluline arvestada mobiilsuse korral sellega, kas toetust saanud isikuga reisib kaasa ka tema perekond (elukaaslane/abikaasa või lapsed) ning toetatakse ümberasumisega ühest riigist teise kaasnevaid kulusid, et toetada ja lihtsustada teadlaste karjäärivalikuid ja võimalusi olenemata bioloogilistest või sotsiaalsest soorollidest. Samuti tuleb arvestada nagu elluviija senised praktikad näitavad personaalsete uurimistoetuste puhul võimalustega, et teadlasel oleks võimalik toetuse kasutamise ajal toetust peatada nt lapsehoolduspuhkuse ajaks ning jätkata selle kasutamist puhkusel naastes, juhul kui tegevuse abikõlblikkuse periood seda võimaldab. Samuti soovime kaaluda võimalusi partnerite poolt toetatavatest tegevustest rahastamiseks esitatud uurimisteede hindamisel arvestada soolisi aspekte, et ühtlustada Eesti riigi ja Horisont 2020 nõudeid TA asutustele ning läbiviidavale teadustööle.

Tegevuste raames ei piirata osalust tulenevalt rassist, rahvuslikust kuuluvusest ega kodakondsusest, tegevused on avatud kõigile, kes vastavad seatud muudele tingimustele, mis vastavalt on suunatud erinevatel karjäärietappidel olevatele teadlastele, et tagada Eesti teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkus. Kuigi erinevad tegevused toetavad erinevatel karjäärietappidel teadlasi, ei diskrimineerita kedagi tulenevalt vanusest.

Nagu eespool öeldud võib tulenevalt toetatavast teadus- ja arendustööst avalduda kaudne mõju erinevast soost, vanusest ja tervises seisundiga inimeste elukvaliteedile, näiteks kui toetatakse osalust tervisehoiualastes üle-euroopalistes teaduse ühiskavandamise algatustes või

toetatakse tervishoiudu või ka näiteks sotsiaalset staatust ja –rolli käsitlevat teadustööd läbiviivaid teadlasi või TA asutusi. Projektitaotlustes küsitakse taotlejatelt muuhulgas ka seda, kas ja kuidas nende teadustöö on seotud soolise võrdõiguslikkusega.

Tegevus võib edendada naiste ja meeste võrdset osalemist otsustusprotsessides, näiteks läbi toetuse andmise hindamisprotsessidesse kaasatud isikutele. Samas on esmaseks kaasatud ekspertide ja hindajate valikukriteeriumiks teaduslik ekstsellentsus või muud pädevust määravad tunnused, mitte isiku sugu.

Tegevuste elluviimise tuleb elluviijal ja partneritel järgida Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1303/2013 artikli 7 „Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine ja mittediskrimineerimine“ ja artikli 8 „Säästev areng“ nõudeid. TA astused on kohustatud järgima teadus- ja arendustegevuse korralduse seadust, mis kohustab TA asutusi teadustöötajate ametikohti täitma üldjuhul avaliku konkursi korras, et tagada võrdne ligipääs ametikohale kandideerimisele ning ühtlasi järgima soolise võrdõiguslikkuse seadusest tulenevaid kohustusi. Ühtlasi tuleb elluviijal ja partneritel toetatavate tegevuste elluviimise käigus analüüsida soolist jagunemist ning vajadusel tulenevalt analüüsi tulemustest astuda samme soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

Infoühiskond

Üheks tegevuse alaeesmärgiks on soodustada koostööd TA asutuste ning ettevõtete vahel, mille tulemuseks on uute ideede ja teadmiste kasutamine ja uudsete lahenduste rakendamine, sealhulgas lähtudes nutika spetsialiseerumise strateegilisest raamistikust. Osade tegevuse alaltegevuste eesmärgiks on teadusuuringute läbiviimine, sealhulgas läbi koostöö ettevõtetega, millel võib olla tulenevalt teadustöö teemast puutumus IKT kasutamise ja IKT valdkonna arendamisega. Nutika spetsialiseerumise kasvualdkondade hulka kuulub IKT (horisontaalselt läbi teiste sektorite), aidates seega kaasa IKT-sektori lisandväärtuse ja uuenduslikkuse kasvule. Samas ei planeerita tegevust teha valdkondlikke erisusi ja soodustusi esmase prioriteedina, tegevus on horisontaalse iseloomuga, erinevalt nt nutika spetsialiseerumise meetmetest, milles IKT on eraldi tähelepanu all, kuid vajadusel lähtutakse nutika spetsialiseerumise raamistikust, et täita paremini seatud eesmärgid kooskõlas teiste tegevustega nt ettevõtete rahastamisel.

Regionaalareng

TA asutused paiknevad peamiselt Tallinnas ja Tartus. Seetõttu areneb peamiselt linnapiirkondade potentsiaal ja võimekus teadus- ja arendustegevuse kaudu teadmismahukama majanduse arendamisel. Riigi teadus- ja arendusvõimekuse kasv avaldab siiski positiivset kõrvalmõju ka muudele piirkondadele. Tegevused, milles toetatakse koostööd ettevõtetega, on võimalik osaleda ettevõtetal üle Eesti. Juhul kui tegevuste kaudu toetatakse nt koostööd Balti ja Põhjala piirkonna partneritega, toetatakse piiriülest piirkondade koostööd ja sidustatust, kuid eesmärgiks ei ole mõne konkreetse piiriülese koostöö soodustamine, partnerite valik tuleneb projektide eripärast ning vajadustest.

Riigivalitsemine

Tegevus panustab eesmärgi tagada kvaliteetsed ja hästi ettevalmistatud eelnõud. Tegevuse väljatöötamisel on tuginetud valdkondlikele strateegiatele ja riiklikele prioriteetidele ning kaasatud koostööpartnerid. Kaasamine tagab huvigruppide seisukohti arvestava ning läbimõeldud eelnõu väljatöötamise.

Keskkond ja kliima

Osade tegevuse alaltegevuste eesmärgiks on teadusuuringute läbiviimine, sealhulgas läbi koostöö ettevõtetega, millel võib olla tulenevalt teadustöö teemast puutumus keskkonda ja kliimat mõjutavate teemadega. Samas ei planeerita tegevust teha valdkondlikke erisusi ega soodustusi, tegevus on horisontaalse iseloomuga, erinevalt nt nutika spetsialiseerumise meetmetest. Tõenäoline on mõningate keskkonnaga seonduvate projektide toetamine, näiteks osalus keskkonna- ja kliima teemalistes EL teaduse ühiskavandamise algatustest ehk JPIdes või ERA-Net koostööprojektides.

V TEGEVUSE JÕUSTUMINE

Käskkiri jõustub üldises korras.

VI EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks EV ministriumitele ja Riigikantseleile eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ja arvamuse avaldamiseks SA-le Archimedes, Eesti Teaduste Akadeemiale ja SA-le Eesti Teadusagentuur. Kooskõlastus on saadud Siseministriumilt, Keskkonnaministriumilt, Põllumajandusministriumilt, Kultuuriministriumilt, Sotsiaalministriumilt ning SA-lt Archimedes. Rahandusministrium ei kooskõlastanud eelnõud esimesel kooskõlastusringil. Lähtudes Rahandusministriumi kirjalikult esitatud märkustest ning toimunud kohtumisest Haridus- ja Teadusministriumi ja Rahandusministriumi vahel on eelnõud täiendatud ning eelnõu kooskõlastati Rahandusministriumi poolt teisel kooskõlastusringil lähtudes Rahandusministrium edastatud kooskõlastuskirja eelnõust (ametlik kooskõlastuskiri ei jõudnud Haridus- ja Teadusministriumini tähtajaks ega ka pikendatud tähtajaks).

Liskas saadeti eelnõu arvamuse avaldamiseks kõigile meetme sihtgruppi kuuluvatele TA asutustele, keda on võimalik tuvastada nimeliselt ehk siis evalveeritud TA asutustele, riigi TA asutustele ning kõrgkoolidele, kellel on vähemalt ühes õppekavagrupis tähtajatut kõrgharidustaseme õppe läbiviimise õigus. Asutustelt laekus ettepanekuid, millega on osaliselt arvestatud. Täpsem info kooskõlastuselt laekunud märkuste ja ettepanekute kohta on leitav seletuskirjale lisatud kooskõlastustabelist.

Eelnõu on kiidetud heaks valdkondliku komisjoni 27. mai 2015 toimunud koosolekul.

Taivo Raud
teadusosakonna juhataja